

Forum for Samtidshistories Intervjuprosjekt

Utskrift av intervju med

Leif Jørgen Aune

23. oktober 2006

Intervjuere:

Trond Bergh

Knut Einar Eriksen

Even Lange

Transkribert av

Inger Hilde Killerud

Forum for Samtidshistorie
Institutt for arkeologi, konservering og historie
Universitetet i Oslo
Januar 2011

Lange: Jeg takker deg, Leif Aune, for at du vil snakke med oss om det hovedspørsmålet som vi er interessert i, nemlig utviklingen av tankegangen i det sosialdemokratiske Norge. Du har jo sittet nokså sentralt i en lang periode i denne siste delen av det sosialdemokratiske regimet. Det første jeg kunne tenke meg å spørre deg om, er din egen vei inn i politikken?

Aune: Ja, jeg synes det er naturlig, for da får jeg plassert meg lite grann. Det har vel aldri vært tvil om at jeg har vært sosialdemokrat fra ungdommen av. Men bortsett fra at jeg var formann i Bodø Arbeidersamfunn et par år før jeg flyttet til Oslo etter at jeg var ferdig med studiene, så har jeg ikke hatt et eneste politisk tillitsverv. Overhodet ikke. Jeg har undervist lite grann og vært med i diskusjoner, men aldri vært innenfor.

Lange: Du var ikke med i AUF?

Aune: Nei, det var nå heller ikke naturlig, da. For jeg vokste opp i krigstiden, og da var det ikke noe særlig AUF. Så jeg har liksom ikke vært innenfor og har derfor aldri tilhørt den, skal vi si, indre politiske kjernen, hvor mye av tenkingen har foregått. Så jeg kom egentlig inn i politikken da jeg ble statssekretær.

Lange: Men mens du var student da?

Aune: Ja, da var jeg selvfølgelig med i Sosialistisk studentlag og sånt. Jeg var bare med i disse møtene vi hadde, og var jo selvfølgelig litt mer radikal da, som alle andre når de er unge.

Bergh: Du var jo blant dem som studerte sosialøkonomi, og det var mange som hadde en viss politisk motivering bak å velge det studiet nettopp på den tiden der. Vil du plassere deg i en slik sammenheng?

Aune: Jada. Vel, det er ofte tilfeldigheter som gjør hvor man havner hen. Men det var mye politiske diskusjoner blant studentene. Vi var så heldige at vi hadde vårt eget hus.

Bergh: I Fredriks gate.

Aune: I Fredriks gate, og der ble det et miljø. Og det var jo slett ikke bare folk, skal vi si på venstresiden, som studerte sosialøkonomi. Det var veldig mye folk fra den konservative siden

også. Willoch var jo en av dem. Så det gikk selvfølgelig ganske friskt for seg i huset, det gjorde det.

Lange: Knyttet du noen forbindelser til andre likesinnede?

Aune: Nei, det var ikke noen grupperinger der. Det var ikke det. Vi sto stort sett på gangen, eller vi hadde et fint oppholdsrom og kranglet stort sett. Rett og slett. Så det var ikke noen fløyer på den måten den gangen. Og da jeg kom til Bodø – det var min første jobb, det da, som kandidat – engasjerte jeg meg litt i politikken, og jeg ble omtrent med en gang formann i Bodø Arbeidersamfunn. Der var vi litt aktive. Men det varte bare et par år, så dro jeg til Oslo, og da var det jo slutt. Jeg har vel aldri heller hatt noen politiske ambisjoner, det har for øvrig passet veldig dårlig med de jobbene jeg har hatt. Når man har vært i sånne jobber som jeg har hatt, har jeg også følt at her må man ikke ha på for mange hatter samtidig.

Eriksen: Kan jeg spørre om en ting? Det er mange som sitter på din side av bordet, som forteller at de har blitt født inn i Arbeiderpartiet, inn i arbeiderbevegelsen.

Aune: Ja, jeg er det. Min far, det er jo ikke så interessant med navn, men han ble vel sosialist da han gikk på Høyskolen i Trondheim. Han var bygningsingeniør, og det var dårlig marked for bygningsingeniører den gangen, så veldig mange havnet i Sør-Amerika og lærte spansk – og linjen het Amerikalinjen.

(Latter)

Aune: Men han havnet nå i Bodø. Han engasjerte seg i politikken og var vel Arbeiderpartiets førsterepresentant, antagelig helt til krigen kom, og ble den første arbeiderpartiordfører i Bodø etter krigen. Så han var politisk engasjert, og jeg var i grunnen flasket opp med dette. Det var jo også sånn før krigen at jeg husker når det var sentrale tillitsmenn fra Arbeiderpartiet som var ute og reiste. De tok jo aldri inn på hotell, men tok inn hos partikolleger, og da var det de fleste av disse, blant annet Tranmæl, husker jeg, som bodde hos oss. Da satte man seg jo selvfølgelig borti en krok og lyttet. Så jeg ble veldig flasket opp med det.

Lange: Du kom altså inn i aktiv politikk mer sentralt gjennom å bli rekruttert til stillingen som statssekretær. Hvordan foregikk det?

Aune: Nei, jeg vet egentlig ikke hvorfor jeg ble det. Jeg ble nå spurt, rett og slett. Ja, jeg hadde kanskje engasjert meg nokså mye i distriktpolitikken da, så jeg var vel muligens en smule kjent derfra. Og så gjetter jeg på at det hadde noe med distriktskvotering og alle sånne ting å gjøre. Jeg husker i hvert fall Odvar Nordli, som ikke kjente meg på forhånd. Da jeg kom inn på kontoret for å hilse på ham, fikk han et lite sjokk fordi han trodde at det var en Aune fra Trøndelag, som var fagforeningsmann, som han skulle få som statssekretær! Så det er ikke stort mer å si om det. Vi hadde et fantastisk godt samarbeid.

Lange: Men du ble altså rekruttert gjennom partiapparatet?

Aune: Ja, jeg ble nok det. Jeg går ut fra at det var dette at ulike forhold, det er det jo alltid – balansegang mellom forskjellige ting.

Lange: Men du hadde alt gjort deg gjeldende i distriktpolitikken?

Aune: Ja, det var der jeg hadde engasjert meg hele tiden, jeg holdt på å si fra før man hadde begrepet ”distriktpolitikk”.

Lange: Du var med i noe som het ”Studieselskapet for nordnorsk næringsliv”?

Aune: Ja.

Lange: Kan du si litt om hva slags –

Aune: Ja, det kan jeg godt. Jeg kan kanskje få lov til å komme lite grann tilbake til det i en annen sammenheng også.

Lange: Absolutt.

Aune: Dette hadde jo sammenheng med de forholdene man hadde i Nord-Norge etter krigen, ja, for så vidt også før krigen. Det var et veldig ensidig næringsliv, svært preget av primærnæringene og bare et fåtall tunge industribedrifter, slik som Sulitjelma gruver. Og det vedvarte jo også etter krigen. Så fikk vi gjenreisninga, og så begynte tiden å gå og gå, og

gjenreisninga tok slutt. Da begynte man jo selvfølgelig å spekulere i Nord- Norge: Hva etterpå? Det var en kombinasjon av et press når det gjaldt gjenreisingsarbeidet, og fortsatt ledighet når det gjaldt særlig fiskerinæringen, da. Det ga så grunnlaget for etableringen av Studieselskapet for nordnorsk næringsliv, som var et samarbeidsorgan for næringslivet og myndighetene i hele Nord-Norge. Jeg tror nok også at det var noe medvirkende til at vi fikk den første Nord-Norge-planen. Jeg vet ikke om jeg skal ta det nå, eller om vi skal ta det når vi kommer til distriktpolitikk?

Lange: Ja, men dette er jo distriktpolitikk, så vi har for så vidt ingen motforestillinger mot å ta det nå.

Aune: Ja, årsaken til at vi fikk Nord-Norge-planen – hvis jeg kan trekke en sånn linje i utvikling av distriktpolitikken, så var det altså disse forholdene med gjenreisningen: Hva skal vi gjøre etterpå? Så vidt jeg husker, var det også et ganske stort press fra fiskerorganisasjonene, og det tredje var den første publikasjonen som ble laget av Studieselskapet for Nord-Norge. Det var tre økonomer som laget den, og den het ”Problemet Nord-Norge”. Det bør man kanskje merke seg, for det er et litt historisk dokument som på en skikkelig og akademisk måte beskriver situasjonen der.

Lange: Hvilke økonomer var det?

Aune: Ja, jeg husker ikke alle tre, men det var blant annet han som ble ambassadør i Paris etterpå.

Lange: Arne Skaug?

Aune: Nei.

Lange: Boyesen?

Aune: Nei, det var – Uff da. Navn, det er håpløst.

Lange: Ja, men det kommer sikkert tilbake.

Aune: Ja, det kommer. Det er jeg sikker på. De pekte blant annet på at Nord-Norges andel av befolkningen var ca. 12 prosent, Nord-Norges verdiskapning, eller andel av bruttonasjonalproduktet, var ca. 6 prosent. De fikk det da til at gjennomsnittsinntekten i Nord-Norge lå omtrent på halvparten av landsgjennomsnittet. Og dette kom da i fanget på regjeringen Gerhardsen. Jeg tror at særlig Brofoss, som jo var akademiker, tente veldig mye på denne utredningen og ble også motoren i utviklingen av Nord-Norge-planen eller planleggingen der. Så kom Stortingsmelding nr. 85 i 1951, som jeg mener kanskje er det viktigste distriktpolitiske dokumentet som er skrevet, i regi av ham. Det var Brofoss som var arkitekten, og det var jo egentlig et fantastisk program, både nasjonalt og internasjonalt, at man tok for seg en hel landsdel og laget en utbyggingsplan for den. Det var noe helt nytt. Og det gikk jo på hele bredden, infrastruktur, finansieringsvirksomhet av ulike slag, og som Gerhardsen la veldig mye prestisje bak. I diskusjonene av Stortingsmelding nr. 85, i Stortinget blant annet, var det Hambro som var veldig skeptisk den gangen, og han kalte denne meldingen for ”Onkel Einars eventyrbok”. Men så sa han samtidig noe som han påberopte seg ti år senere. Han skulle ønske at dette hadde vært en plan for hele Distrikts-Norge, og det brukte han ti år senere – hvis jeg kan komme litt tilbake til det?

Lange: Du satt da som sekretær i kontoret for områdeplanleggere?

Aune: Ja, da gikk jeg over fra Studieselskapet, som var sekretariat, fylkessekretariat for Nord-Norge-fondet, som vi kalte det, mens dere har brukt et annet ord på det her (henviser til dokumentasjonsmappa, trans.ann) enn Nord-Norge-fondet, og lå under Arbeidsdirektoratet den gangen. Hovedkontoret ble lagt til Oslo med Reidar Carlsen som sjef og med et veldig, skal vi si, prestisjetungt styre den gangen. Ulrik Olsen som var kommunalminister, for øvrig vår første, var formann og Brofoss nestformann, Reidar Carlsen var administrerende direktør, sjefen i Norges Bank, Gunnar Jahn, var der, Konrad Nordahl var der. Det var toppene hele veien rundt. Så det var et veldig sterkt, prestisjesterkt styre. Og det hadde fylkesavdelinger som altså var disse kontorene. Jeg tror det var veldig viktig den måten vi organiserte oss på allerede den gangen, hvor vi fikk et svært nært samarbeid mellom administrasjonen sentralt og fylkene. Da jeg kom til Oslo, reiste jeg vel en 150–200 dager, tror jeg, i Nord-Norge, sammen med fylkesfolk. Det ble et veldig tett kontaktnett med ordførere og andre kommunefolk og med bankene – det var jo ikke så mange. Så vi ble personlig kjent, alle sammen, og diskuterte problemene. Vi følte at vi var gründere til de grader den gangen, og at det var et veldig samkjørt apparat, Jeg tror nok også at folk i Nord-Norge så på oss som et

skikkelig serviceapparat, ikke minst overfor sentrale myndigheter. Det var blant annet naturlig ikke bare for folk som hadde prosjekter, men også for ordførere og andre når de var i Oslo, å stikke oppom kontoret og prate om sine problemer og diskutere dem. Jeg tror det også satte et sterkt preg på dem som jobbet her sentralt. Vi lærte oss til dette.

Lange: Ja, for du hadde jo på forhånd vært i Nordland i forbindelse med den første jobben?

Aune: Ja, jeg var jo først en kort tid der og så, og deretter havnet jeg i Oslo i denne posisjonen. Vi lå sentralt til med kontoret, så det var veldig nært å stikke oppom, blant annet disse ordførerne som alltid skulle i Stortinget en tur og prate. Og så kom de til oss en tur og pratet og diskuterte sine problemer.

Lange: Virkemidlene man da snakket om, det var å løse praktiske –

Aune: Ja, de gikk jo veldig bredt de da, egentlig. De gikk på bygging av veier, havner, ja, hele infrastrukturektoren. Og det var en finansieringssektor, hvor vi kunne gi hovedsakelig lån og tilskudd den gangen – og garantier. Vi hadde en egen Nord-Norge-lov for avsetningen av midler til bruk til utviklingen av næringslivet eller bedriftslivet i Nord-Norge. Så det var et bredt spekter der. Det vi forvaltet, var finansieringsdelen av dette. Så vi ble selvfølgelig beskyldt for å få store tap, og det hadde vi jo. Det fortsatte også inn i neste fase, som ble dyttet inn under Distriktenes utbyggingsfond, det var Nord-Norge-fondet opprinnelig. Og det måtte vi ha, for en av grunnene var jo mangel på egenkapital. Fondet skulle gå inn der det var håp om å få til noe, men hvor egenkapitalbasen var veldig svak. Så vi skulle jo ta kalkulerte risiki. Når vi tapte, skulle det være på grunn av det og ikke på grunn av dårlig håndverk. Så vi prøvde jo å skille veldig mellom det, da, og når vi ble kritisert for store tap, antageligvis delvis med rette, hadde vi i realiteten et atskillig bedre apparat enn det bankene hadde. Vi hadde våre kontroll- og rettighetskonsulenter som reiste rundt, vi hadde fagfolk som ga veiledning innenfor de ulike fagfeltene. Ja, i det hele tatt hadde vi i grunnen hele apparatet som delvis ble forsøkt kopiert av bankene, særlig Nordlandsbanken, husker jeg, på de områdene. Men likevel fikk vi store tap, først kanskje – dette blir ikke helt systematisk – først med overgangen fra Nord-Norge-fondet til Distriktenes utbyggingsfond. Jeg ser de fleste nå som snakker om norsk distriktspolitikk, starter i grunnen med Distriktenes utbyggingsfond – den perioden.

Lange: Og det er litt for seint?

Aune: Ja, det er etter min mening altfor seint. Det er gærent, og det var jo meningen at Nord-Norge-fondet skulle ha en periode på ti år og bli avviklet. Og det ble etter den tiårsperioden oppfattet som å ha gjort en så brukbar jobb at det var ganske stor politisk enighet om at i stedet for å avvikle det skulle man få et fond som dekket større distriktsområder.

Lange: Og det var da Hambro kom og var enig?

Aune: Ja, plutselig! Og da var det så populært at hvis man leser stortingsdokumentene fra den tiden, vil man se at det var svært mange som ville påberope seg opprinnelsen til Nord-Norge-planen. Det var da Hambro heftet seg opp i det han hadde sagt. Så han fikk jo sin bit av det, han også. Da fikk vi denne overgangen til Distriktenes utbyggingsfond, som skulle være av varig karakter, og hvor diskusjonene veldig mye gikk om hvilke områder som skulle være med og ikke med.

Eriksen: Men var det et diskusjonstema hvilke næringer som skulle prioriteres?

Aune: Ja, det var det. Og det var vel en av feilene ved Nord-Norge-planen at man hadde ennå mye av denne diskusjonen om at servicenæringene, det var stort sett å klippe hverandre. Det ga liksom ikke noe, det.

Lange: Man kan ikke leve av å klippe håret på hverandre?

Aune: Nei, det var liksom det, og derfor ble det veldig mye konsentrert om industri den gangen. Det ble det jo også i den første tiden etter at vi fikk Distriktenes utbyggingsfond. Der måtte vi modifisere oss etter hvert, slik at vi var med på å finansiere alle former for næringsvirksomhet hvis det bare var arbeidsplasser i det. Så fikk vi da denne perioden – som jeg var med på – med Distriktenes utbyggingsfond, fortsatt med Carlsen som administrerende direktør, hvor Brofoss – her står det visst noe annet, tror jeg (henviser til dokumentasjonsmappa, trans.anm.). Det var altså Brofoss som ble formann, og han dro med seg hele tenkingen fra perioden med Nord-Norge-fondet. Også da var det et temmelig sterkt styre til å begynne med. Brofoss var jo en kar som ikke bare tenkte prinsipielt, men også gjerne ville være med på alt, ha en mening om alt.

Lange: Så han var en aktiv styreleder?

Aune: Han var sånn, ja. Han var ikke svak på noen måter, ikke Reidar Carlsen heller, men han var nesten en sånn administrerende styreleder, sånn bortimot det. Og det gikk jo ganske bra det, forholdet mellom de to. Da vi hadde Nord-Norge-fondet, hadde vi altså disse sterke personlighetene, som Ulrik Olsen, men dere er vel for unge til å huske alle sammen.

Lange: Ja, men du kan jo godt si litt om på hvilken måte han utmerket seg der?

Aune: Ja, vi hadde altså Brofoss, så hadde vi Reidar Carlsen, og det var jo tre store i en sekk, da, noe som av og til kunne føre til lite grann konflikter. Ulrik Olsen var til de grader pragmatiker med veldig mye folkevett. Han tenkte seg godt om og var ikke så forferdelig nøye med alle formaliteter. Så når han var ute og reiste, hadde han gjerne noen millioner i lomma, og fant han noe som han mente var fornuftig, så bladde han opp. Brofoss var en annen type og hadde vel noe mer temperament enn Ulrik Olsen. Så det var et lite spenningsforhold der. Reidar Carlsen var den framfusne typen.

Lange: Han hadde vel også temperament.

Aune: Han hadde veldig temperament! Og da han var fiskeriminister, fikk han jo lide en del for det i pressen. Når jeg ser etterpå hva han skrev den gangen, vil jeg jo si at det var veldig mye gjennomtenkt, men det var nå så. Jeg husker episoder som vi hadde. Styret hadde møte oppe i Mo i Rana, tror jeg, med en stor forsamling. Så hadde Brofoss kommet med noen utsagn, og da så jeg at han tygget på det her, Ulrik Olsen, og at han ikke riktig likte hva som ble sagt. Så da kunne han ikke dy seg for å komme med et motinnlegg i styret, og han starta med å si: ”Ja, æ e no en innenfor visse grenser lojal person,” og så fortsatte han. Så det var visse spenninger. Men det førte jo selvfølgelig til veldig spennende og interessante diskusjoner.

Når vi går tilbake til Distriktenes utbyggingsfond, beholdt vi dette tette og nære samarbeidet med fylkene. Jeg tror vi gjorde noe veldig lurt den gangen, nemlig at vi organiserte oss i regioner med regionsjefer som hadde hver sin landsdel, og hvor jeg da i utgangspunktet hadde Nord-Norge. Så supplerte vi med bransjekonsulenter. Vi hadde fagfolk

på de ulike litt større aktuelle bransjene den gangen, og det gjorde at vi kunne holde dette limet i systemet fortsatt. Vi ble supplert med disse børskonsulentene, og det gikk jo så langt at vi hadde endog en person med mye bedriftsledererfaring. Det hendte at vi i samarbeid med vedkommende bedrift – når det begynte å gå gærent eller det ikke gikk som forutsatt – satte inn vedkommende som bedriftsleder en kort tid for å lære opp bedriftslederen.

Jeg skal ta et godt eksempel siden dette ikke skal offentliggjøres på noen måte. Vi hadde bedriften Fosen Mekaniske Verksted. Gamlingen der var jo en sindig og solid kar, men han bygde ikke ut raskere enn det han hadde oversikt over. Så døde han, og så overtok datteren som var lektor, sikkert et meget begavet menneske. Men hun hadde ingen bedriftserfaring, og da holdt det jo på å gå utfor stupet der. Vi tok altså sjansen på å spytte inn atskillige nye midler og satte inn denne personen, jeg tror han satt et års tid, sammen med den som fortsatt er administrerende direktør, også sikkert en utmerket bedriftsleder. Så vi jobbet nokså tett på den måten.

Bergh: Denne planleggingen av arbeidet for å videreutvikle næringslivet i Nord-Norge var jo en formidabel oppgave med det utgangspunktet du skisserte for oss, hvor du plasserte Nord-Norge i forhold til resten av landet.

Aune: Ja, jeg gjorde det.

Bergh: Hvordan så du selv, da det hele pågikk, på muligheten for virkelig å gjøre den store forskjellen? Var det mulig, mente du? Og var det en slags planleggingsoptimisme som drev det her? Kan du si litt om hvordan dere opplevde hele ambisjonen om å få til dette?

Aune: Vi hadde en sterk tro, og vi starta veldig lavt da. Vi hadde virkelig en sterk tro på at vi skulle klare å løfte Nord-Norge ganske kraftig. Og det viste seg jo at det klarte vi! Mange bedrifter gikk over ende, men vi fikk også etablert en masse nye bedrifter. Riktignok ble det en gæren struktur, men det var jo på den tiden vi bygget ut blant annet hele fryserinæringen langs kysten. Vi hadde egne fagfolk, og vi brukte fagfolk fra Bergen, og vi var med på hele den prosessen. Så Nord-Norge var faktisk på mange måter et helt annet Nord-Norge ti år etter at vi startet. Og noe av det viktige i det hele, det følte vi, var at folk fra Nord-Norge i mye større grad begynte å få trua på seg sjøl – at de kunne få til noe. Der hadde vi selvfølgelig Reidar Carlsen, som var en fantastisk emissær. Hadde han vært religiøs, hadde han kunnet gjøre en fantastisk jobb innenfor det feltet! Ja, han skapte optimisme. Så vi hadde virkelig

troen på at her var det noe å gjøre og noe å få til. Det var jo noe av det artige, det preget også store deler av bankvesenet der oppe. Ja, de ulike bankene tenkte forskjellig da, men hvor vi samarbeidet, fikk vi dem også til å engasjere seg, ikke bare sitte og behandle lån. De var med på å diskutere: Hva kan vi få til?

Lange: Så det var en slags ekte blandingsøkonomisk tanke?

Aune: Ja, det var absolutt en blandingsøkonomisk tanke. Vi følte vel at det var en slags totaldugnad, ja, vi følte oss mer eller mindre som gründere. Jeg husker godt det at nesten aldri i kaffepauser satt vi og diskuterte været. Vi diskuterte de tingene vi jobbet med. Så det var fantastisk artig for en ungdom å få være med på den prosessen der.

Bergh: Det dreide seg først og fremst, forstår jeg, om å utvikle et nytt næringsliv, et livskraftig næringsliv. Men dere så vel også dette i en bosettings- og befolkningsmessig sammenheng?

Aune: Ja, det kom jo mer og mer fram, men ikke til å begynne med. Allerede Brofoss kom med det begrepet som skulle bli det kontroversielle begrepet – det er det vel fortsatt i norsk distriktpolitikk – nemlig det han kalte ”desentralisert sentralisering”. Og da var populistene ute med en gang. De hadde dyktige folk med Brox i spissen. Jeg vet ikke hvor mange steder vi var og pratet begge to og skjelte hverandre ut i den tiden. Han seilte jo i en veldig medvind. Det var egentlig en svært konservativ bevegelse, som jo gikk ut på at alt burde være som det hadde vært. Vi burde bare sette inn mer penger for at folk skulle få det bedre der de bodde, stort sett. Brox skrev en bok ganske tidlig, ”Problemet Nord-Norge” (boka heter ”Hva skjer i Nord-Norge?”, trans.anm.), med mye harselas. Jeg husker blant annet at han ga oss forferdelig inn fordi vi hadde vært med på å finansiere utviklingen av plastbåtindustri på Hemnesberget, som hadde tradisjoner med trebåtindustri. Det var også veldig gærent. Jeg husker også at jeg ble så opprørt at jeg begynte faktisk å skrive på en motbok som skulle hete ”Hva skjer *egentlig* i Nord-Norge?” Men jeg hadde ikke tid og overskudd til å fullføre det, så det ble ikke noe av.

Så vi hadde først og fremst denne bosettingsdiskusjonen. Det var jo en sterk flyttestrøm allerede da, særlig til østlandsområdet fra Nord-Norge, og tankegangen var rett og slett den at hvis vi skulle få dempet denne strømmen, måtte vi finne stoppepunkter i landsdelen. Og det kunne ikke skje på annet vis enn ved en viss sentralisering, noe som ga muligheter for et mer allsidig næringsliv blant annet.

Lange: Så dere dette i en kontrast til, eller i en sammenheng med, det som skjedde i Sverige?

Aune: Ja, svenskene kom litt senere i gang med dette enn oss – var det Norrbottenfondet det het i utgangspunktet med midler fra LKAB? Så vi hadde mye samarbeid der. Jeg vet ikke om vi så det i kontrast. Men det vi så, var at svenskene de første årene etter krigen førte en bevisst politikk for fraflytting av de på forhånd ”glesgrendte” områdene der for å skaffe nok arbeidskraft til industrien i storbyene. De satte inn ganske svære midler for å reversere dette, men utviklingen var gått for langt, så de klarte det ikke. De bygget ganske mye ut, blant annet i Luleå og andre steder, det så vi jo. Vi var kanskje ikke på noen områder riktig så konsekvente som svenskene. Så derfor ble det ikke så forferdelig gærent heller. Det var vel den store forskjellen. Svenskene satset tungt, og vi var veldig mye sammen med våre svenske kolleger og diskuterte. De kom til oss og grein på nesen for mye av det vi hadde satset på, men som etter hvert gikk bra allikevel. Men jeg vet ikke om det var svar på spørsmålet,

Lange: Det var det. Du sa noe her om samarbeidsånden og den felles dugnadsstemningen. Men det var vel også stridsspørsmål inne i dette, for eksempel knyttet til trålerspørsmålet, som du selv var inne i?

Aune: Ja, jeg var sekretær der. Det synes jeg er noen av de viktigste tingene vi gjorde, det var jo også litt senere. Det var diskusjoner hele tiden og motforestillinger. Men vi var i den situasjonen at vi hadde fått bygget ut fiskeindustrien vår. Vi hadde ikke moderne stortrålere i landet i det hele tatt. Så vidt jeg husker, hadde vi elleve stortrålerkonsesjoner, og det var gamle såkalte sidetrålere, ikke stertråler, som kom senere. Det var da en intensjon å sørge for at denne industrien fikk jevnest mulig tilførsel av råstoff gjennom året. Jeg satt som sekretær for det trålerutvalget, det var for øvrig et relativt passivt utvalg. Men så jeg skrev nå hele den innstillingen i en sommerferie, husker jeg. Vi gjorde et ganske grundig arbeid. Vi var og så på utviklingen i Tyskland, og i England, vi var ute med trålere i Tyskland og England, og vi var i Murmansk, der jeg var ute med en russisk tråler i ti døgn, en murmansktråler. Jeg lærte mye fordi da hadde de faktisk sammen med Tyskland den mest moderne trålerflåten i verden, kjøpt i Tyskland. Alt var bygget ved et verftssted i Tyskland som het Richtungsverft. Og det er de samme rustholkene som vi ser i dag. De går fortsatt.

Så vi prøvde nå i hvert fall å orientere oss ganske godt og kom med et forslag om utbygging av en trålerflåte. Det var nok av dem som var interessert, og fondet finansierte det i

veldig stor grad. Men det er klart at det skapte veldige motforestillinger blant – skal vi si – de klassiske fiskerne. Her kom man til å tømme havet, her kom man til å konkurrere dem ut. Det er klart det var en balansegang. Men vi brukte da som argument blant annet at hvis vi ikke fikk disse trålerne som kunne bidra til å opprettholde industrien, så ville det se ganske svart ut også for den vanlige kystflåten. Jeg husker ikke nå hvor mange, men vi satte et tak på hvor mange trålere vi skulle bygge. Det var ikke mange, åtte–ti stykker eller noe sånt. Findus bygget vel ut sine egne, i Hammerfest, men etter hvert ble det bygget atskillig flere trålere enn det som var vår intensjon. Sannsynligvis ble det bygget ut for fort den gangen, så de hadde nok en begrunnet frykt der.

Eriksen: Jeg hadde et spørsmål om noe som du var inne på, at man kanskje satset litt for ensidig på industribygging og glemte servicenæringene. Jeg vet ikke om du vil si noe mer om det?

Aune: Jo, det var en del av utviklingen i det hele. Etter hvert fra 1960 og 1970 og utover oppdaget vi etter hvert at det her ble for ensidig. Nå må jeg si at jeg er ikke hundre prosent sikker på det jeg sier – vi hadde ikke noe direkte forbud mot å engasjere oss på andre områder, men vi var så industrifokusert. Men etter hvert oppdaget vi jo det, da, at skulle vi klare å skape tilstrekkelig mange arbeidsplasser, måtte vi også engasjere oss på det brede feltet. Det var noe som kom utover suksessivt i 1960-årene og 1970-årene – og ikke minst etter at jeg var kommet tilbake til Utviklingsfondet etter en visitt innenfor politikken. Vi satte i gang mange prosjekter, vi hadde alle disse etablererprosjektene som vi satte i gang, egne bedriftslederprosjekter. Vi satset millioner på prosjektarbeid, kvinneetablererprosjekter, og det gikk jo på hele fjøla. Så det var en tenkning som kom inn suksessivt.

Eriksen: Og da er jo dette med distriktskvinnearbeidsplasser viktig. Når kom det inn som, jeg holdt på å si et problem i Distriktenes utbyggingsfond?

Aune: Det kom sånn suksessivt. Vi var svært opptatt av nettopp det å få en større andel kvinnesysselsetting. Vi prøvde med alle mulige former for motiveringsvirksomhet, og som sagt – jeg tror vi brukte millionbeløp på opplæring og motivering og hadde prosjekter som vi kalte Påløfteprosjektet og alt mulig. Det hadde også sammenheng med at det kom inn en annen viktig dimensjon etter hvert: Vi så at det var ikke nok å bygge ut infrastruktur og bedrifter, man måtte også bevisst være med på å bygge ut gode samfunn.

Lange: Ringvirkningene kom ikke av seg selv?

Aune: De kom ikke av seg selv. De kom slett ikke av seg selv, og skulle man få folk til å bosette seg et sted, måtte de ha tilbud – sosiale og kulturelle tilbud. Det kom nok også omtrent samtidig med at man ble mer og mer bevisst på kvinnes stilling i dette bildet. Ja, nå datt det ut det jeg hadde tenkt å si. (Pause) Nei, nå var det borte. Men det ble altså mer bevisstgjort.

Vi fant jo ut etter hvert som kvinnesysselsettingen økte, at det ikke var nok bestandig å skaffe tilbud om arbeidskraft til mannen. Det måtte også være mulighet for tilbud til kvinnen. Og det var også noe vi hadde i hodet hele tiden. Vi måtte ha et totalsamfunn som hadde tilbud til begge parter. Det var nok hele tiden en suksessiv utvikling i dette – hvis jeg skulle prøve å komme litt tilbake til tråden min om utviklingen av distriktpolitikken. Så kom vi altså til Willoch-perioden, hvor vi følte at det sterke engasjementet for distriktpolitikken ble svært svekket. Det ble mindre interessant. Vi så det blant annet på styresammensetningen. Jeg skal ikke nevne noen navn, men før hadde man jo vært nokså opptatt av å få styremedlemmer som hadde litt bakgrunn i distriktpolitisk tenkning, og som hadde et visst engasjement. Da fikk vi vel styrer som var satt sammen etter helt andre kriterier enn det. Både formannen og flere av styremedlemmene hadde vel tenkt omtrent like mye distriktpolitikk som jeg hadde tenkt skattepolitikk da jeg kom inn på det feltet. Helt fjernt!

Lange: Det var mennesker som ikke var motstandere?

Aune: Nei, men de hadde ikke noen bakgrunn, de hadde ikke noe engasjement. Det var nok dyktige folk, det var ikke det. Men de hadde ikke noen historie bak seg og ikke noe engasjement. Så vi følte at da ble det hele liggende litt flatt, inntil Willoch måtte supplere sin regjering. Vi fikk jo blant annet inn Jacobsen, som etter hvert ble kommunalminister. Da begynte det å ta seg opp. Men det var på en litt annen måte enn tidligere, for det var i den tiden da det var nærmest religion å desentralisere for enhver pris. Jacobsen representerte jo det partiet som så absolutt sto for det, så da skjedde for det første det at veldig mye av Utbyggingsfondets virksomhet, i hvert fall når det gjaldt beslutningsvirksomhet, ble overført til fylkene – en veldig stor del av den.

Det var vel på denne tiden at vi hadde denne demokratiseringsprosessen innenfor lokaldemokratiet, med overgangen fra den gamle fylkesstrukturen, som jo var en blandingsstruktur, og hvor det var fylkesmannen som var formann i fylkestinget og det ellers

besto bare av ordførere. Dette kommer vi kanskje tilbake til, akkurat den biten, så jeg kan snakke mer om det da. De tidligere arbeids- og tiltaksnemndene var sammensatt på mer faglig grunnlag, men ble nå – hvis jeg ikke husker feil– det som het næringsnemnder, og som var politisk sammensatt. Det var altså arbeids- og tiltaksnemndene som tidligere hadde hatt vedtaks- og innstillingsmyndighet når det gjaldt saker under Distriktenes utbyggingsfond, og som nå automatisk gikk over til disse politiske nemndene. Allerede i det lå kjernen til en svekkelse av strukturen vi hadde i fondet med det nære samarbeidet. Fylkespolitikerne ble mer fylkesbevisst: ”Dette skal ingen andre blande seg inn i, dette skal vi klare.” Jeg mener også at de ble faglig svakere i vurderingen av enkeltsaker, og samtidig var det jo maktpåliggende for Jacobsen – jeg håper jeg kan snakke så fritt, ut fra det papiret som ble skrevet under – han hadde jo selvfølgelig sterke ambisjoner om å synes selv som en sterk distriktpolitiker.

Tidligere hadde det vært en selvfølge at regjeringen hadde brukt Distriktenes utbyggingsfond som sitt apparat. Og det gjorde at han. Vi hadde forskjellige utviklingsprogrammer som hadde ligget under oss, og som vi hadde betraktet som en selvfølge var vårt bord. Dem tok han suksessivt over i departementet, og han begynte også i stor grad å kommunisere i distriktpolitiske spørsmål med fylkene. Der lå da kjernen til en oppløsning av den fine strukturen vi hadde hatt. Fylkene ville være selvstendige, og departementet ville markere seg. De kommunikasjonslinjene vi hadde hatt tidligere, forsvant mer eller mindre. Vi hadde fortsatt ansvaret for blant annet å vurdere utviklingen av ulike næringer og gi signaler om hvordan man burde te seg med det programmet og sånt, og vi hadde fortsatt kontroll, det var noe av virksomheten, vi hadde ansvaret for konsekvensene av de vedtakene som ble fattet lokalt. Kontrolltjenesten og regnskapsvurderingen ble foretatt av oss, så de var jo i grunnen ganske fristilt i kommunene eller i fylket. De kunne fatte vedtak, og gikk det gærent, var det jo vi som satt der med det. Så det førte til at det ble litt sånn konkurranseforhold mellom fylkene og fondet og også mellom departementet og fondet.

Jeg følte at det var starten på en utvikling som svekket fondets posisjon, noe som jeg selvfølgelig ikke likte, da jeg satt som leder av Distriktenes utbyggingsfond og sloss mot dette. Det ble harselert med mange ting. Vi hadde på et tidlig tidspunkt skaffet oss lokaler sentralt i Torggata, og det var veldig viktig for meg at vi beholdt disse lokalene sentralt, nettopp fordi det ga oss muligheter for den typen kommunikasjon som jeg snakket om tidligere. Vi ble forflytta til Helsfyr, og jeg protesterte selvfølgelig kraftig. Men det ga jo grunnlag for atskillig harselering når vi var ute for å desentralisere, og så kunne vi ikke engang flytte fra sentrum til Helsfyr. Men det betydde at mange av dem som tidligere

oppsøkte fondet uten å ha noe spesielt å gjøre der egentlig, de kom ikke lenger. Det var bare de som hadde noe helt genuint å gjøre der – snakke om sine saker og søknader. Og jeg følte vel også at det forandret suksessivt innstillingen til mine medarbeidere. De ble mer sånne byråkrater! Og kontrollører. Jeg prediket til stadighet at vår jobb er ikke revisorfunksjonen, men servicefunksjonen, og var det et dårlig prosjekt, så skulle vi ikke bare si nei og stille kritiske spørsmål, men diskutere det igjennom: Kan vi gjøre det på en annen måte, for eksempel? Alt det som skjedde samtidig, også flyttingen, medvirket mye til at Distriktenes utbyggingsfond var et helt annet på det tidspunktet da jeg forlot fondet enn da jeg startet i Nord-Norge-fondet.

Lange: Så her er det et reelt brudd, vil du si, i forbindelse med at Willoch dannet regjering?

Aune: Ja, sånn som jeg husker det, var det faktisk det. Bruddet kom i Willoch-perioden, da han hadde regjeringen alene. Så var det vel ikke noe annet enn at interessen ble noe svekket. Det var først da Senterpartiet kom inn igjen, at vi begynte å se de store forandringene på dette. Og alle sånne småting, som for eksempel at vi måtte flytte til Helsfyr, bidro også til at vi mistet den gamle, skal vi si, kompakte strukturen som vi hadde hatt.

Eriksen: Bidro dette til at du gikk av noe tidligere, og at også Aamo forlot styreposisjonen?

Aune: Det kan godt hende. Det vet jeg ikke, det var ikke veldig bevisst. Men jeg følte vel da jeg gikk av, jeg gikk jo ikke av før jeg var –

Eriksen: 65 år.

Aune: Ja, 65, 65 og et halvt år. Nei, jeg mista jo mye lysten, må jeg si. Det var umulig å opprettholde gløden. Jeg prøvde meg, som også er nevnt her (henviser til dokumentasjonsmappa, trans.anm.) i politiske kretser å gi uttrykk for at skulle vi holde dette sammen, måtte vi utvikle det jeg kalte et konsernsystem. Det var i realiteten det samme som vi hadde hatt, om det ikke var så formalisert. Men der fikk jeg jo ikke noe medhold. Så det var ikke den store gløden lenger.

Eriksen: Fikk du heller ikke den støtten fra Arbeiderpartiet som du kanskje håpet på?

Aune: Den var halvhjertet. Og da vi holdt på med Nord-Norge-planen, jeg kommer litt inn på det, for det har litt sammenheng, var det jo også i grunnen et forsøk på å lage en plan i omtrent samme bredde som den vi hadde da vi fikk den første Nord-Norge-planen. Og jeg har vel allerede lært meg det knepet når man skal jobbe med sånne ting, at det er mange som har kjepphester. Så la dem blåse seg godt ut før vi begynner å snakke alvor. Men det var en lang prosess, for vi fikk folk med svært forskjellige holdninger i utgangspunktet til å bli enige om felles oppfatninger. Jeg husker blant annet en tillitsmann fra Fiskarlaget fra Brønnøysund, han ble jo utstøtt av Fiskarlaget etterpå, i en diskusjon om hvordan burde vi utvikle hele fiskerinæringsstrukturen. – Ja, hva var det jeg tenkte, nå datt det litt bort igjen.

Der kom vi inn på dette med desentralisert sentralisering igjen. Vi så litt til Sverige, hvordan de hadde tenkt der, og prøvde å se litt på hvordan disse befolkningsstrømmene hadde vært. Og vi var så vågale, uten å ha noe så forferdelig vitenskapelig grunnlag å bygge på, å antyde en utvikling av sentra av ulike størrelser, sentra som folk kunne nå på en dag. De burde være en slags garanti for at folk kunne bo litt ute i periferien, men likevel nå et sentrum. Det var sentra av ulike grader, og dette ble det jo en kolossal diskusjon om. Vi var også så uheldige – nå blir det sånne avstikkere, så jeg glemmer sikkert hovedlinjen i det – at vi tegnet noen kart, eller vi overlot til noen fagfolk å tegne noen kart i den innstillingen vår. Der fikk vi farget de områdene som hadde hatt befolkningsvekst, med rødt, og de som hadde tilbakegang, med blått, og det ble jo påpekt i mange sammenhenger etterpå at dette måtte være politisk begrunnet.

Men for å komme tilbake til ditt spørsmål om Arbeiderpartiets holdning, så følte jeg vel at de var litt feige rett og slett. Det var en veldig sterk populismebølge fortsatt, og vi hadde selvfølgelig, i hvert fall jeg, et håp om at man skulle få et litt mer presist program for utviklingen av bosettingsstrukturen.

Lange: Men du mener at denne –

Aune: Så endte det opp med sånne uforpliktende formuleringer som alle kunne legge hva de ville i, som å opprettholde Nord-Norges andel av landets befolkning og å opprettholde hovedtrekkene i bosettingsstrukturen. Og der følte jeg at de var redde for å ta standpunkter som var politisk upopulære rett og slett.

Lange: Denne populismebølgen som du snakker om, den begynte tidlig –

Aune: Den begynte allerede under Nord-Norge-planen, den. Det var hele tiden Brox som var den store hærføreren, og den hadde et veldig sterkt innslag i akademiske kretser. Jeg husker Brox og jeg holdt foredrag samtidig i Tromsø arbeidersamfunn. Jeg husker ikke når, men jeg forfektet nå disse synspunktene som har vært mine synspunkter hele tiden. I parentes bemerket har jo utviklingen stort sett gått sånn som jeg hadde tenkt, men det skyldes kanskje ikke så mye politikken, men andre ting. Så ble jeg beskyldt for å være forræder og alt av akademikere, blant annet en god venn av meg, som var filosofiprofessor der oppe. Han er det kanskje fortsatt.

Eriksen: Meløy?

Aune: Ja, Jacob. Du kjenner ham?

Eriksen: Ja.

Aune: Ja.

Eriksen: Var kollega av ham.

Aune: Kollega, ja. Nei, vi vokste opp sammen i Bodø, vi.

Lange: Men denne bølgen mener du faktisk fikk større og større innslag i Arbeiderpartiet, som i utgangspunktet ikke hadde hatt så sterkt –

Aune: Jeg tror ikke egentlig at den fikk så stort innslag i den egentlige tenkningen, men jeg tror at den var så sterk at de tok sterkt hensyn til det i sitt stemmefiske rett og slett. De ville ikke være med på noe så radikalt at de – store deler av Nord-Norge hadde jo vært arbeiderpartibastioner tidligere. Så det lå nok mye mer på det taktiske plan enn på selve filosofien.

Eriksen: Jeg har kanskje et litt avrundende spørsmål. Når du ser tilbake på distriktspolitikken som du har kunnet følge i førti år, karakteriserer du den som vellykket. Men så føyer du til at man brukte for mye globoid og for lite kniv.

Aune: Ja, nettopp. Nå husker jeg ikke i hvilken sammenheng jeg sa akkurat det som er referert her, men grovt sett har den vært ganske vellykket. Det som er helt sikkert, er at den var vellykket i perioden med Nord-Norge-planen, for da ble landsdelen virkelig løftet. Den har kanskje vært vellykket også på den måten at den på sikt har ført til former for bevisstgjøring på alle områder. Når du ser på Nord-Norge i dag, ikke bare med universitetet, men også på det kulturelle området, så finner du jo nordlendinger overalt! De har mista dette Oslo-komplekset som de så tydelig hadde før. Så det var nok i så måte vellykket. Men så mener jeg altså at vi ikke var brutale nok til å følge opp vår tenkning og utvikling av strukturer. Det gjaldt spesielt innenfor fiskerinæringen. Jeg var veldig opptatt av fiskerinæringen og fiskeripolitikk, og jeg underviste eller foreleste vel et semester eller to også om det her for økonomene. Noe av det gikk blant annet ut på at man kunne ikke ha akkurat samme type sånne halvstore anlegg på hvert eneste nes. Man burde få en struktur i det hvor man burde ha mottak flest mulig steder, enten for levering til større anlegg eller for en delvis bearbeiding for viderebearbeiding i store anlegg. Det var grovt sett den strukturen vi så for oss. Men det forutsatte jo et samarbeid, og det er ikke nordmenns sterkeste side, og slett ikke fiskernes, som er individualister. Så vi fikk ikke til det.

Det gjaldt alle andre områder også. Og hvis jeg kan komme tilbake til for eksempel oppdrettsnæringen, der ble det bygget ut oppdrettsanlegg, der skulle man ha sånne smoltanlegg. Og når man på nesten hvert nes skulle bygge et smoltanlegg som ikke bare dekket den lokale etterspørselen, men hele landets etterspørsel, så ble det jo i sum i overkant. Der var vi altså ikke brutale nok. Det skyldtes vel kanskje mer fylkene enn oss, for de hadde fullmakter der. Det var mange slike områder hvor det har vist seg etterpå at mange av disse anleggene har gått over ende, og vi har fått en struktur som mer og mer ligner den vi tilstrebet. Det har jo litt sammenheng med at det jo nå i hvert fall har blitt felles eierskap på flåtesiden og bedriftssiden, og Røkke er det store stikkordet. Han er jo en liten gud i Nord-Norge i dag og har klart å strukturere dette. Det har antagelig fått en mer robust og konkurransemessig struktur enn det vi hadde før.

Så vi var nok på en del områder litt feige. Vi så på enkeltbedriftene, vurderte dem som enkeltbedrifter og om ”har den sjanser eller ikke”. Kanskje når det gjaldt etableringsloven – det er vel også ting som står i annen sammenheng – var vi ikke brutale nok. Det var ganske hyggelig, og derfor ble det heller ikke noen særlig effekt av den.

Bergh: Jeg har lyst til å vende litt tilbake til denne rød- og blåfargen, det man kan si er de mer politiske og partipolitiske sidene ved distriktspolitikken. Du har vært inne på Hambro og

Brox, og også Willoch til dels da, som noe avvikende røster. Men hvordan vil du ellers beskrive distriktspolitikken inn i en partipolitisk kontekst? Var det et mer samlende område enn mange andre store politikkområder, eller reflekterte distriktspolitikken også de mer allmenne politiske skillelinjer i norsk politikk slik du opplevde dem?

Aune: Det er jo helt opplagt at fra 1950-årene og utover var dette et veldig sterkt og prestisjepreget prosjekt innenfor arbeiderbevegelsen. Og det var jo ikke noen konflikt heller i forhold til mellompartiene, kanskje ikke Høyre engang, selv om de har demonstrert lite grann i Stortinget. Så jeg føler vel at i den perioden sto det sterkt i Arbeiderpartiet, det sto sterkt i norsk politikk generelt. Senere perioder er det veldig vanskelig å si – jeg føler vel at distriktspolitikken hele tiden har hatt en ganske betydelig plass i norsk politikk. Men det har ikke vært partipolitikk, hvis en ikke ser helt på den venstre delen av venstresiden, som også var interessert i distriktpolitikk, men en annen distriktpolitikk. Det har jo aldri vært noen store konfrontasjoner mellom Arbeiderpartiet og mellompartiene når det gjelder norsk distriktpolitikk, hvis en begynner å gå litt i detalj og ser hvilke diskusjoner vi snakket om. Det er i grunnen det eneste jeg har – det er ikke det gode svaret, men.

Bergh: Nei, men altså hovedskillet går mellom den store majoriteten og kan du si, broxianismen?

Aune: Ja. Og det har det gjort hele tiden.

Lange: Men kanskje vi skulle ta en liten pause der?

-----Pause-----

Aune: Reidar Carlsen var den store emissæren og var veldig flink til å prate med vel forberedte improvisasjoner. Blant annet sa han jo det at ”der all fornuft slutter, der starter Nord-Norge-fondet”.

(latter)

Aune: Han ville markere det at vi skulle ta de store risikoene, og det var jo akkurat den typen utsagn som en kar som Brofoss ikke likte veldig godt. Det var den typen konfliktstoff som ofte lå der mellom dem.

Lange: Hvis vi da skal gå videre til andre politikfelt, er det jo naturlig at vi tar for oss din tid som statssekretær og statsråd. Det er jo en lang og viktig periode.

Aune: Den var ikke så veldig lang, da.

Lange: Ja, det var i alle fall en fem–seks år?

Aune: Ja, det var en fem–seks – å ja, var det?

Lange: Så det vi kunne spørre om, er hvilke områder som betydde mest for deg i rollen som statssekretær og som statsråd i Kommunal- og arbeidsdepartementet?

Aune: Ja, det var jo slik at de viktige politikkområdene var nokså fastlagt før jeg kom inn som statssekretær. Det var langt på vei fastlagt hva Kommunaldepartementet skulle drive med. Jeg kom da inn sammen med Odvar Nordli som kommunalminister, og det var vel sånn at vi hadde erfaringer på ulike felt. Så innad i departementet ble det en slags arbeidsdeling mellom oss som var nokså klar. Min jobb konsentrerte seg kanskje særlig om kommunalsektoren, hvor jeg hadde en viss bakgrunn, og distriktspolitikken. Nordli hadde blant annet vært veldig opptatt av boligpolitikk og disse andre områdene. Etter hvert kom arbeidsmiljøspørsmålene inn under en egen avdeling. Det ga seg i grunnen sjøl at vi hadde en ganske klar arbeidsdeling innad, hvor jeg følte at jeg som statssekretær fikk ganske store fullmakter innenfor mine områder. Så det er vel stort sett det jeg kan si om det når det gjelder starten på det. Senere ble jeg jo selvfølgelig som statsråd veldig opptatt av arbeidsmiljølovarbeidet, kanskje først og fremst det. Der engasjerte jeg meg nok personlig mye sterkere enn på de fleste andre områdene.

Lange: Men var det en forskjell i distriktspolitisk sammenheng å komme inn fra departementssiden? Var det noen overgang som du synes var viktig der?

Aune: Ja, overgang var det nå selvfølgelig å komme inn i en regjering sammenlignet med å ha vært byråkrat, det sier seg sjøl. Men når det gjaldt akkurat denne distriktspolitikken, så hadde vi jo hele tiden hatt en veldig nær kommunikasjon med Kommunaldepartementet helt fra starten av, da Ulrik Olsen var kommunalminister. Jeg kjente jo hele denne gjengen, så jeg gikk ikke inn i noe som var helt nytt for meg på noen måte. Jeg kjente folkene, så det var ikke det store overgangen. Det som står her som spørsmål på slutten (henviser til dokumentasjonsmappa, trans.anm.), det at ”hvordan føltes det” – her står visst ”ekspert”, men jeg vil ikke bruke ordet ”ekspert” – ”med en sånn byråkratisk bakgrunn å bli politiker?” og ikke være toppen på en byråkratipyramide? Og det husker jeg veldig sterkt at det var noe jeg var veldig opptatt av. Jeg måtte definere på en måte min rolle som politiker i det systemet, også fordi jeg jo på forhånd kjente alle disse ekspedisjonssjefene og byråsjefene ganske godt, var dus og hadde hatt kontakter på alle mulige måter. Så det jeg husker, var at jeg i hvert fall prøvde å definere det og diskutere det endog med ekspedisjonssjefene for å gjøre det helt klart at nå var jeg politiker. Og jeg tror nok at det satt ganske godt inne også hos de meget lojale medarbeiderne som jeg hadde i Kommunaldepartementet. Så i praksis ble det ikke det store problemet. Jeg vet ikke om dette er svar på det du spurte om?

Lange: Jo, jo. Fordi det er en rollefordeling, og du fikk se politikken fra en annen side.

Aune: Ja, jeg gjorde jo egentlig det. Det vil si, jeg hadde jo aldri, som jeg sa, deltatt i interne partipolitiske diskusjoner, kanskje vært med på et og annet rådslag og sånne ting, og foreleste nokså mye i AOF-foreninger og sånt, men ellers ikke fra innsiden. Men jeg hadde kontakt fordi styremedlemmene, styreformannen, det var jo folk fra Stortinget. Jeg gikk og vandret i Stortinget helt fra jeg var sekretær eller konsulent i Utbyggingsfondet, så det var liksom en ny verden som åpnet seg for meg da jeg plutselig satt i en politisk rolle.

Lange: Nå kom du jo inn i denne rollen i en ganske turbulent periode.

Aune: Ja, det påstås jo det her.

Lange: Ja, og vi spør deg: Opplevde du det slik?

Aune: Nei, og det hadde jeg lyst til å komme lite granne inn på. Man skal jo alltid tru på historikere, selvfølgelig, at de har studert ting, og at det stort sett er sant, det de sier. Men når jeg nå leser det som står her, som han har sagt, blant annet han SF-mannen, han –

Lange: Berge Furre.

Aune: Berge Furre, ja. Så kjenner jeg meg ikke helt igjen. Det har jeg for øvrig opplevd før også, men det er selvfølgelig min skyld når jeg har blitt konfrontert med ting som er skrevet av samfunnsvitere eller historikere, ting jeg sjøl har vært med på. Men så har jeg ikke bestandig kjent meg så godt igjen.

Lange: Nei, men dette er jo en anledning, da.

Aune: Jeg har følt at de har lett etter at bak det hele var det fine filosofier og greier, men hvor ting ofte har skjedd ut fra en mye mer pragmatisk tenking enn det som er tilfelle. Og når det gjelder dette området – jeg må få komme tilbake til noe av det senere – men sånn innledningsvis vil jeg si at når det nærmest framstilles som at det var et slags skille i politikken fra begynnelsen av 1970-årene og utover, en radikaliseringsprosess, og hvor det her er nevnt likt og ulikt, som en slags legitimasjon på at dette er tilfelle, så får jeg det ikke til å stemme helt. De områdene som ble sentrale områder innenfor Kommunaldepartementets arbeidsområde, hadde jo en forhistorie, alle sammen. Det skjedde en utvikling. Og jeg følte det slik at i den grad vi måtte engasjere oss politisk, blande oss inn i ting og prøve å styre lite grann, så var det ikke ut fra en tenkning eller filosofi om at nå må vi bli mer radikale. Det var mer ut fra den praktiske tenkning at skal vi nå klare å få til dette, så må vi gripe inn på forskjellige måter.

Hva som hadde skjedd i de indre partipolitiske gemakker, det vet jeg jo ikke, for der var jeg ikke med. Men i hvert fall er det ganske klart at skal man ha en slags oppfatning av om det er korrekt eller ikke korrekt det som er referert her, så må man gå tilbake og se på disse forskjellige områdene: Hva skjedde på disse områdene? Hva var konfliktene, og hva var radikaliseringsprosessen? Det hadde jeg altså håpet å komme tilbake til, hvis vi hadde fulgt denne disposisjonen noe nærmere.

Lange: Det kan vi godt gjøre.

Aune: For jeg får ikke bildet til å stemme helt da, i hvert fall. Det betyr jo ikke at jeg har rett, men det er sånn jeg følte det. Og du vet bare det at – hva var det han sa for noe da, ja, nå blander jeg sammen alt, men jeg tror Berge Furre sa noe sånt som at regjeringen struttet av reformiver. Nei, det var ikke det han brukte, nei, struttet av ”radikaliseringslyst”. Da ser jeg liksom for meg en Bratteli som struttet av radikaliseringslyst – det stemmer ikke, når man kjenner den sindige og reflekterende politikeren Bratteli. Jeg synes som sagt at mange av disse områdene som er nevnt her, der var tenkningen og politikken ut fra situasjonen så forskjellig at man må i grunnen gå til hvert område som jeg sier, for å kunne si noe om det var radikalisering eller ikke. Og var det i tilfelle noe mer radikalisering enn det var i Gerhardsen-tiden, Gerhardsen/Torp-tiden? Min følelse som jeg da kanskje skal få anledning til å komme nærmere inn på, er at det var det stort sett ikke. Jeg vet ikke om historikere har en tendens til å dele inn tiden i epoker. Ja, det er jo stygt å si det, selvfølgelig, men at de ser verden litt for mye fra et akademikersynspunkt. De har ikke vært inne i det på samme måten.

Lange: Nei, derfor er det jo ekstra verdifullt å få versjonen fra en som har vært inne i det.

Aune: Ja, slik følte jeg det var helt opplagt på disse områdene – bare for å ta det stikkordmessig først det som er nevnt her. Etableringen av videregående skole, det var jo en prosess bak det. Det hadde sikkert vært mye utredninger, og at det kunne bety da man gikk over til det nye skolesystemet, at det var noe særlig radikalt, det skjønner jeg ikke. Det området var jo ikke jeg noe inne på, men jeg tror ikke at det var noe som førte til de store politiske kontroversene – med forbehold om at jeg ikke kan nok om det.

Lange: Men Steen-komiteen som laget dette, var jo omstridt?

Aune: Ja, det var jo kanskje det.

Lange: Slik at det fantes en brytning, men oppfatningen om hvor radikalt dette bryter med tidligere linjer, er jo åpent for diskusjon.

Aune: Ja, det kan jeg lite om da, akkurat det. Men sånn som med arbeidsmiljøloven, det var en diskusjon som hadde startet mye tidligere i hvert fall innenfor fagbevegelsen. Det var en suksessiv modning fram til da jeg fikk begynne å ta fatt i den. En mer aktiv boligpolitikk, for eksempel, det har man jo holdt på helt siden 1945. Dette med boligkooperasjonen, man tenker

bare på bygging av drabantbyene, disse restriksjonene man satte på hvem som skulle få lov til å eie bolig eller bo i boliger av ulike størrelser, og betingelser som ble satt for å bygge boliger som kunne huse enslige – alt det der var det jo en linje i, som førte fram til den boligpolitikken som ble ført i den tiden jeg hadde ansvaret for den.

Lange: Kanskje vi kan gå litt inn i boligpolitikken, for der er det jo i hvert fall slik at de stridighetene som utspilte seg, ble viktige for definisjonen av de ideologiske endringene?

Aune: Ja, helt greit.

Lange: Det som er hovedspørsmålet der, er vel Arbeiderpartiets politikk i forbindelse med borettslagene og spørsmålet om oppløsning av borettslag eller seksjonering av leiegårder?

Aune: Ja, nettopp.

Lange: I en situasjon hvor Arbeiderpartiets politikk bygde på at det var viktig at de som bodde i boligene, selv eide dem.

Aune: Ja. Det er naturlig da å ta utgangspunkt i den klare intensjonen – vi hadde jo en boligpolitikk, og den startet jo ikke på det tidspunktet jeg kom inn som statsråd – at alle eller flest mulig skulle ha en akseptabel bolig og til en pris som de kunne overkomme. Det var den helt klare ledestjernen i alt som hadde med boligpolitikk å gjøre. Og da var det jo mer et spørsmål – ja, når en tenker på blant annet utbyggingen av Lambertseter og Bøler, der ble jo boligkooperasjonen prioritert for å få dette til. Så det var en fortsettelse i det. Vi hadde fortsatt en veldig stor bolignød i de sentrale delene av landet, og spørsmålet ble da selvfølgelig hvordan vi kunne rent praktisk bidra til å oppfylle ambisjonen – det var jo en veldig kraftig ambisjon når man snakket om å bygge 40 000– 45 000 nye boliger per år. Vi hadde jo et program, vi var i hvert fall langt over 30 000 hvert år, det eneste jeg husker av tall. Så det var mye et spørsmål om hvordan få dette til, rett og slett. Det var svært viktig i den sammenheng at vi førte en politikk der boliger ikke ble spekulasjonsobjekter. Det lå nok veldig i ryggmargen, tror jeg, i alt vi tenkte i den forbindelse.

Så vi videreførte en god del av det som hadde startet tidligere. Vi fikk en ganske sterk opptrapping av Husbanken. Husbanken var jo også et nytt fenomen etter krigen og kom til i

Gerhardsen-tiden med en helt klar intensjon om å ha en sosial profil. Og mye av det trappet vi opp. Hvis det var noe nytt, så var det kanskje det.

Men det var jo ting som det ikke var stor partipolitisk uenighet om. Dette med Husbankens rammer, det var det ikke noe –, jeg har notert lite granne her, tror jeg. Det at vi etter hvert ga arealtilskott til vanlige boliger, var vel ikke noe kontroversielt, og heller ikke til andre tilskott til, sosialt betinget, som til eldre og slike grupper. Men så var vi da også veldig opptatt av å prøve å få til kommunale boligbyggeprogrammer, altså at hver kommune skulle ha en oppfatning av hvilken takt de skulle bygge ut. Ja, det vil jeg også si at bak boligpolitikken hadde det jo ligget et betydelig komitéarbeid. Det bygde mye på komitéinnstillinger for det første. For det andre, hvis jeg skal komme inn på sporet igjen etterpå, så hadde vi jo alle komitéforslag ute til en nokså bred høring. Så vi hadde et ganske bredt grunnlagsmateriale før vi fremmet forslag for Stortinget. Jeg vil vel påstå – det gjelder ikke minst det jeg la fram for Stortinget om boligpolitikken, og jeg at tror hvis man leser det, nå har jeg jo ikke fått lest det om igjen sjøl, så det her går veldig mye på husken – at jeg hadde en legning som gjorde at når jeg skulle legge fram noe for Stortinget, så skulle det være i en form med for-og-imot-tenkning og ende opp i visse konklusjoner. Jeg tror at dette spesielt gjaldt denne store boligmeldingen som vi laget. Der var komitéinnstillingen referert, det var referert fra høringene, og jeg tror man vil finne veldig mye sånn for-og-imot-tenkning. Og den mer politiske, i hvert fall slik som jeg tenkte det, betingede innblanding var begrunnet med først og fremst at vi skulle sikre alminnelige folk boliger som de hadde råd til å ha. Det var ikke noen mer komplisert tenkning bak det.

Men det førte da, selvfølgelig, til en del ting som vel særlig Høyre – Fremskrittspartiet var ikke det store partiet den gangen, men det var nå der – reagerte på. Og det har jeg notert meg noe om da, dette med boligformidling for eksempel, at det skulle være et fritt boligmarked. Der hadde denne komiteen en innstilling som gikk på en, så vidt jeg husker, generell boligformidling. Det gikk vi jo bort fra. Så det ble jo en mye mer begrenset boligformidling enn det vi, eller komiteen, hadde tenkt seg. Men det var jo nok, for da var det et styringselement i det som Høyre naturlig nok ville reagere på. Og likedan dette med takst, at det ikke skulle være markedet som bestemte prisen, det var jo av de tingene man reagerte på, og også dette med forbud mot oppdeling av borettsleiligheter og leiegårdsleiligheter i eierleiligheter, altså innenfor store komplekser. Det var også begrunnet med at man skulle unngå spekulasjon, og spesielt at man skulle kunne spekulere på at disse leilighetene eller disse blokkene eller hva det måtte være, borettslag og boligbyggelagseiendommene. De var finansiert offentlig, egentlig med et subsidielement i dette med disse tilskottene og de lave

rentene. De skulle altså ikke kunne omsettes til markedspris. Og så var det da enkeltpersoner som kunne ta profitten av dette.

Dette var jo absolutt av konfliktstoffet hvor Høyre og Arbeiderpartiet sto fjernt fra hverandre. Jeg klarer ikke å huske at mellompartiene hadde noen slags sterke holdninger imot, da må jeg gå tilbake til dokumentene som jeg ikke har. Det var Høyre og sannsynligvis også selvfølgelig Fremskrittspartiet. Og vi hadde da dette med kommunenes muligheter for å kjøpe opp leiligheter for da gjerne å overlate dem til boligbyggelaget og borettslaget etterpå. Men med en kommunal forkjøpsrett, der lå det et element av konflikt. Det var denne adgangen for kommunene til å kjøpe opp saneringsmodne områder og leiligheter for å sanere, til kanskje takster som mange syntes var for lave. Så det var vel en del områder innenfor boligpolitikken som var politisk kontroversielle, men det var og en rekke områder som det i grunnen var stor enighet om.

Lange: Jada, det var stor grad av enighet, unntagen i spørsmålet om seksjonering av leiegårder. Det var vel en spesiell sak som det ble veldig mye oppstyr om?

Aune: Ja, så vidt jeg husker, så ble det det. Men det var jo med den samme begrunnelsen som for en god del av disse andre tiltakene, at denne seksjoneringen av leilighetene – altså hvor hver leilighet skulle bli en eierleilighet, og hvor den skulle kunne omsette fritt til det markedet tilsa.

Lange: Ja, i en sammenheng hvor man allikevel gikk inn for at folk skulle eie leilighetene sine, virket jo det litt vanskelig å forsvare?

Aune: Sikkert. Nå husker jeg ikke detaljer rundt det.

Lange: Det skulle være en overgang fra leieforhold til eierforhold.

Aune: Ja. Og det var også samtidig en klar intensjon i andre sammenhenger. Men vi så nok et mulig spekulasjonselement i dette, og det var vel vår sterke begrunnelse for å gå inn for det, selv om den alminnelige intensjonen var at folk skulle eie huset sitt sjøl, og det gjaldt jo ikke bare blokker. Vi bygde jo masse eneboliger, også, eller alminnelige.

Eriksen: Og når det gjelder boligpolitikken, er det vel et av de feltene som det ble størst endringer på da Willoch-regjeringen kom på banen?

Aune: Ja, det ble det nok sikkert. Nå må jeg jo si at når vi kommer inn på Willoch-perioden, og det kommer vi jo mer inn på –

Eriksen: Med dette hadde jeg tenkt på at det –

Aune: Så var det delvis selvfølgelig markeringer fra Willochs side at mye av disse reguleringene ble borte. Delvis vil jeg tro at vi da var kommet så langt i boligdekningen – vi var ikke i mål, men vi var i hvert fall i en helt annen boligsituasjon enn vi hadde vært ti–femten år tidligere. Det var bygd 30 000– 40 000 nye boliger per år. Storparten av dem ble bygd i de større byene, så det begynte jo å hjelpe i løpet av en tiårsperiode. Delvis var det nok selve Høyre-politikken og behovet for en markering, selvfølgelig, men også delvis at det var ikke riktig det samme behovet for mye av disse reguleringene som det hadde vært da vi startet. Det Willoch gjorde da – dette kan dere mye mer om enn meg, for jeg husker ikke detaljer – men det var vel det at mange av disse reguleringstiltakene ble direkte fjernet.

Lange: Men noe av poenget var vel at reguleringstiltakene ble skjerpet i de siste årene, det vil si i slutten av 1970-årene. Den situasjonen du nå beskriver, innebærer at større balanse var etablert i mange av markedene i alle fall, slik at det var nokså sent man gikk inn med styrking av reguleringene. Og det er det som ofte blir oppfattet som en markering av radikale holdninger. Diskusjonen her dreier seg jo ofte om blandingsforholdet mellom regulering, styring på den ene siden og markedsløsningene på den andre. Og det er jo denne overgangen som ble oppfattet som det store bruddet, i alle fall på mange områder.

Aune: Nei, jeg har ikke det gode svaret. Men det er vel i hvert fall at det var en bevisst opptrapping. Jeg vil altså tro at vi hele tiden vurderte langt på vei hva måtte vi gjøre for å oppfylle de målene vi hadde satt oss. Selvfølgelig hadde vi i ryggmargen hva vi mente med sosial boligpolitikk. Så jeg tror det var mer en pragmatisk tenkning hva vi måtte til enhver tid gjøre. Her er jeg litt på gjetningen, men at det er jo uansett på nesten hvilke områder man ser når man etablerer ordninger som i utgangspunktet er tenkt å skulle takle en gitt situasjon, eller det endog blir sagt ganske klart at dette er midlertidig, så har vi jo dette med at midlertidigheten varer lenger enn egentlig nødvendig. Det er en treghet i dette. Og jeg vil også

gjette uten at jeg husker det, at det var noe av dette som skjedde innenfor boligpolitikken også.

Hvis vi senere skal begynne å snakke om bruddet, om det ble en ny politikk med Willoch, så tror jeg nok at man på enkelte områder var kommet så langt at vi ikke hadde tenkt skikkelig igjennom dem: Kan vi kutte ut noe av det vi holder på med? Det var der. Vi hadde fått et byråkrati som – jeg har jo opplevd det sjøl, ikke på dette området, men en kar som drev med kvotereguleringer på området, og som var veldig streng, han hadde jo glemt hvorfor vi hadde kvoter. (Latter) Så spissformulert tror jeg det kan ligge noe der på det området. Og jeg føler vel at det var et godt politisk poeng for opposisjonen å gripe fatt i at folk begynte å føle til en viss grad at de i hvert fall på dette området begynte å leve i litt av et formyndersamfunn. Jeg tror det var en modning der. Men jeg tror det hadde noe med disse treghetene å gjøre også.

Lange: Nettopp. Men ellers, den store saken som preget perioden, er jo motkonjunkturpolitikken.

Aune: Ja.

Lange: Og du kom jo inn i den gjennom ditt ansvar for arbeidsmarkedet og den økende trusselen med arbeidsløsheten som oppsto i midten av 1970-årene gjennom ”krisesituasjonen”, som du selv har kalt den.

Aune: Skal jeg få lov å bla litt i denne her først, for å bare ha litt –

Lange: Vær så god. Det er også et felt hvor tiltakene fra arbeiderpartiregjeringens side er blitt fortolket som en radikalisering og en innstramming av styringselementet i forhold til de retningslinjene som lå til grunn fra før. Men bare ta den tiden du trenger, for vi kan –

Aune: Ja, nei, jeg vet ikke jeg, jeg finner ikke ut av det, likevel stort sett. Men for det første vil jeg jo si at når det gjaldt motkonjunkturpolitikken, og den var jo nokså dristig, så hadde vi en nokså suveren finansminister.

Lange: Hvordan opplevde du diskusjonene om motkonjunkturpolitikken?

Aune: Jeg husker ikke mye av diskusjonene om motkonjunkturpolitikken, til man altså kom til at Keynes' teori, den stemte ikke i ett og alt. Vi fikk jo da det litt merkelige – ja, for det første fikk vi jo disse veldige lekkasjene. Når man kjørte inn, bare kjørte inn likviditet, så gikk jo mye av det direkte til utlandet, det ble større import. Og for det andre, noe som vel har vært typisk for andre lavkonjunkturer, kombinasjonen av bedriftsnedleggelse, ledighet, selvfølgelig, og deflasjon. Men her kom vi jo i en situasjon, hvis ikke jeg husker helt feil, at vi fikk alle de kjennetegnene på en nedgangsperiode, men også inflasjon. Det var jo litt av et problem for teoretikerne også, det som skjedde. Så jeg kom vel ikke noe særlig inn i dette før man reverserte, ga opp motkonjunkturpolitikken og gikk nærmest til det sterkt motsatte.

På mitt arbeidsfelt var det først og fremst sysselsettingspolitikken som ble mitt ansvar innenfor dette. Det skulle jo da være et annet område som var beskrevet i hvert fall av disse ungdommene, som et slags alibi på at vi førte en radikal politikk. Det lå i grunnen overhodet ikke noen slags radikal tenkning bak det, men det var vel første gang etter krigen at vi hadde en skikkelig nedgangsperiode. Det var en opplevelse hos mange folk som de trodde nesten ikke det kunne være sant, bortsett fra i Distrikts-Norge, hvor det alltid hadde vært en del ledighet. Det betinget da også at vi fikk en mer bevisst arbeidsmarkedspolitik. Før denne perioden – dere må jo kontrollere at jeg ikke ljuger hele veien her – hadde vi vel ikke hatt noen samlet arbeidsmarkedspolitik. Det var altså på nasjonal basis et stramt arbeidsmarked, med store geografiske variasjoner, riktignok, som også førte til stor fysisk bevegelse i arbeidskraften. Så det var vel mer brokker av en arbeidsmarkedspolitik som gikk ut på hvordan få grupper som hadde stått svakt på arbeidsmarkedet, inn på arbeidsmarkedet.

Allerede da var det kommet i gang en diskusjon om kvinnenes situasjon på arbeidsmarkedet, og ikke minst selvfølgelig hvordan man skulle stoppe eller redusere strømmen av arbeidskraft fra utkantdistriktene og inn, særlig til østlandsområdet. Så det var vel disse brokkene vi hadde av arbeidsmarkedspolitik, til vi kom i en situasjon der vi så at her må man gjøre noe på grunn av den generelle arbeidsledigheten og fordi bedrifter gikk over ende og alt det som fulgte med. Der fikk jeg jo et ansvar i departementet, ja, jeg prøvde å rekapitulere dette – jeg tør ikke å komme så mye inn på disse tingene.

Men vi gjorde jo en del tiltak, da. Vi fikk en stortingsmelding i 1967, jeg vet ikke om det var den første ordentlige arbeidsmarkedsmeldingen etter krigen? Her var det en masse enkelttiltak, bedriftsintern opplæring, ekstraordinære sysselsettingstiltak i kommunal og statlig regi, har jeg notert. Og det var forskjellige yrkesorienterte programmer og opplæring av ungdom internt i bedriftene, og det var en veldig sterk opptrapping av arbeidsmarkedsetaten på det tidspunktet. Man skulle stå bedre rustet, og det var vel da vi også

fikk det vi kalte for ungdomsgarantien, nemlig at ungdom under 20 år, skulle være garantert enten arbeid eller skolegang. Det slo for øvrig godt an også internasjonalt, husker jeg. Det var noe nytt. Det var et OECD-møte i Paris hvor vi presenterte dette, det var høringer der nede hele tiden. Og det var noe som virkelig slo an den gangen, denne ungdomsgarantien vi laget.

Men jeg kan etterpå når jeg prøver å rekapitulere, ikke finne ut at det var noe særlig kontroversielt i det hele tatt i arbeidsmarkedspolitikken. Når da arbeidsmarkedspolitikken er nevnt som en av disse tingene, så får jeg det altså ikke til å gå helt opp.

Bergh: Kan jeg spørre der – jeg går ut fra at denne mer aktive arbeidsmarkedspolitikken førte til at LO og fagbevegelsen ble trukket mer inn i politikktutforming. Kan du si litt om hvordan du forholdt deg til fagbevegelsen på dette for fagbevegelsen så viktige område?

Aune: Det husker jeg faktisk ikke veldig mye om. Det eneste er at jeg vet at jeg hadde generelt, det var nokså naturlig for meg, et veldig åpent forhold til LO. Det var en veldig god kjemi mellom Tor Aspengren og meg. Det var jo nokså naturlig for et arbeiderparti å konsultere og holde åpne dører til LO. Men jeg ville ljuge hvis jeg prøvde å svare ordentlig på spørsmålet ditt, for det husker jeg ikke mye om.

Lange: Men når det gjaldt radikaliseringen, var det vel mer knyttet til spørsmålet om arbeidsmiljøloven og spørsmålet om sykelønnsordninger, slike ordninger som ga sterke rettigheter til arbeidstakerne, og som ble oppfattet som en forsering av det programmet som Arbeiderpartiet hadde stått for i lang tid.

Bergh: Et utgangspunkt var jo den nye bedriftsdemokratiloven fra 1972 som du vel var involvert i, og som ble forsøkt videreført både gjennom arbeidsmiljøloven og den nye Skytøen-utredningen.

Aune: Ja, sammenhengen der – skal vi starte, for det henger jo i hop, dette her? Vi kan jo kanskje ta dette med demokratiseringen på lokalplanet først, for det går jo ganske raskt.

Lange: Det kan vi gjøre.

Aune: Det var jo heller ikke en tenkning som startet i begynnelsen av 1970-årene. Det var en diskusjon allerede da jeg var ung sekretær og konsulent, hvor vi hadde denne ordningen som

vi var så vidt innom – det var jo særlig på fylkesplanet dette var aktuelt – med om det fungerte godt, det systemet vi hadde på fylkesplanet. Det var vel det eneste området hvor vi hadde en sånn blandingsforvaltning, hvor det var litt statsforvaltning og litt kommuneforvaltning i systemet. Her kunne jeg jo selv observere at hvordan disse fylkestingene jobbet, var veldig mye avhengig av maktforholdet mellom ordførerne og fylkesmennene. Enkelte fylkesting var slik at de hadde så sterke fylkesmenn at de torde nesten ikke å ta ordet, disse ordførerne. Så var det andre hvor fylkesmennene ble helt overkjørt av ordførerne. Og så hadde vi noe som så tydelig avdekket seg, nemlig at så lenge de var ordførere, så skulle de ta vare på sine egne kommuner. Da ble jo disse fylkestingene veldig mye et forum for kjøp og salg, det kom så tydelig fram. ”Hvis du er med og hjelper meg med den havna eller den veibiten der, så skal jeg hjelpe deg med den skolen der.”

Det lå egentlig i hele det systemet at det å få i gang en ordentlig fylkespolitisk tenkning, langsiktig tenkning, det var nesten umulig. Så det ble modnet til at vi etter hvert fikk denne reformen med direkte valg til fylkestinget. Det var også en nokså heit diskusjon, hvor det var sterke reaksjoner fra kommunene, for de så jo mer eller mindre berettiget at fylkeskommunen kunne bli en overkommune som kunne frata enkeltkommunene makt. Det var vel det som var hovedargumentet fra –

Lange: Men var det noe av intensjonen også?

Aune: Nei, det var vel egentlig ikke det. Men dette må da ses i sammenheng med det kravet som ble stilt til kommunal planlegging og fylkesplanlegging og nasjonal planlegging. Så det var mer å få en klarere rollefordeling, og i noe større grad at det som skulle skje av langsiktig utvikling, skulle skje etter en plan, enn bevisst å ta makt fra kommunene og overlate den til fylkeskommunene. Så det var vel i grove trekk filosofien bak det og begrunnelsen for det. Jeg må jo si at jeg trodde veldig mye på den nye fylkeskommunen og med den begrunnelsen at en fylkekommune var stor nok til at det var interessant å drive med langsiktig planlegging. Den dekket såpass store geografiske områder, men var liten nok til at man kunne kjenne dette området i detalj. Så jeg husker at jeg tenkte at fylkespolitikker, det kunne jeg ha tenkt meg å være.

Eriksen: Ble du populær blant fylkesmennene da du kom med dette forslaget?

Aune: Ja, nå var det jo ikke jeg som kom med noe forslag, egentlig, jeg hadde vel ikke det formålet. Jeg holdt foredrag til fylkesmennene, og jeg husker ikke at det var noe sånn dramatiske –

Lange: Men, var det –

Aune: Ja, og det var jo den andre siden, nemlig. Det er jo like viktig, det, ved å få dette skillet hvor fylkesmannsambetet skulle bestå, og hvor vi forutsatte at det på en måte kunne forsterkes ved at man hadde dette statlige embetet på fylkesplan som ga muligheter for i mye større grad å delegere rene statlige oppgaver ned på fylkesplan. Så jeg husker ikke at fylkesmennene som sådan reagerte, og jeg må si at jeg likte denne modellen veldig godt sjøl, den gangen. Det var reinere linjer. Men så ble det jo ikke det som det var tenkt å bli, i hvert fall ikke på –

Lange: Men var det også et alternativ til ytterligere sammenslåing av kommuner?

Aune: Det husker jeg ikke, men jeg tror ikke at den diskusjonen ble mye blandet sammen. Nei, det tror jeg ikke. Men det var en helt annen diskusjon som var noe av det tristeste jeg har vært med på i politikken, det med at man skulle oppløse såkalte tvangssammensluttede kommuner. Der var det mye følelser og lite –

Eriksen: Men stod du for en linje noen gang om å få færre kommuner?

Aune: Ja, jeg gjorde nok det. Men i min tid var jo i grunnen den prosessen gjennomført stort sett. Du hadde fått en god del storkommuner. Noen fungerte veldig bra, og noen spriket i alle retninger. Vi hadde jo for eksempel Tromsø, det var jo en sammenslåing av, ja, var det fem kommuner.

Eriksen: Ja.

Aune: Og det gikk seg jo til. Det var for øvrig veldig dyrt, for når man skulle gjøre noe i sentrum, var det distriktsrepresentanter som skulle ha et like stort beløp ute i distriktene, og da ble jo beløpet dobbelt som regel. Så det var ikke så enkelt å være rådmann. Men jeg var jo ikke med på skal vi si den politiske gjennomføringen av Schei-komiteens innstilling. Det var

jeg ikke. Jeg fikk tvert imot i fanget dette med oppløsning av en del av disse kommunene. Men det var vel et lite hopp til sida.

Bergh: Du sa at fylkeskommunen ikke ble det du hadde håpet på. Kunne eller burde man ha sett de komplikasjonene eller de utviklingstrekkene som kom? Er det her et spørsmål om at man ikke forberedte en reform sånn som den burde forberedes? Eller er det noe med utviklingens gang som er uforutsigbar? Har du noen tanker rundt sånne ting?

Aune: Ja, det blir jo litt gjetning, dette. Jeg tror egentlig at reformen var temmelig godt utredet og temmelig godt gjennomtenkt. Og filosofien bak den syntes i hvert fall jeg var riktig. Vi fikk reinere linjer og større geografisk enhet som kunne gjøre noe med –. Men det vi nok undervurderte, var jeg holdt på å si den rent menneskelige faktoren i dette. Det viste seg rett og slett at mer profilerte, politisk engasjerte mennesker – nå skal jeg ikke generalisere, man skal være veldig forsiktig med det – fant fortsatt kommunepolitikken mer interessant enn fylkespolitikken. Rett og slett. Kanskje de følte på mange måter at fylkespolitikken ble litt for abstrakt. Det er ikke så forbaska spennende med langtidsplanlegging, det følte jeg jo veldig sterkt da jeg var rådmann i Tromsø. Jeg fikk ganske mye juling første gang jeg skulle prøve å legge fram et litt primitivt langtidsbudsjett for å få politikerne til å se konsekvensene av sine handlinger. Ja, jeg fikk til det. Men så det viste seg vel, tror jeg, at det ikke hadde den appellen som jeg hadde trodd at det hadde. Og det betydde jo ikke at vi fikk B-politikere som fylkespolitikere, men vi fikk aldri den styrken og det engasjementet i fylkespolitikken som var forutsatt, eller som vi forutsatte at den ville få.

Lange: Takk skal du ha. Da tror jeg vi tar lunsj, for vi har en avtale klokken halv ett.

-----Pause-----

Lange: Ja, vi snakket litt om den motkonjunkturpolitiske situasjonen som du kom inn i som kommunalminister. Og vi begynte på spørsmålet om hvordan dette ble oppfattet som en radikalisering, fordi det var en gjennomføring av tiltak som var mer styringsorientert enn tidligere. Og jeg vil gjerne ha din reaksjon på den –

Aune: Nei, jeg må si at jeg har ikke mye kommentar på det. Jeg husker ikke som sagt at fagministerne – i alle fall hadde jeg mer enn nok med mitt departement å gjøre. Vi hadde vel

som en start, hvis jeg ikke husker feil, et sånn tipunksprogram, og cirka halvparten av det lå i Kommunaldepartementet. Så jeg vil jo tro at jeg var mer enn nok opptatt med å gjennomføre regjeringens politikk på de områdene som jeg var satt til å gjøre. Når det gjelder selve innholdet i motkonjunkturpolitikken, har jeg altså beskrevet Kleppe i en situasjon. Det var ikke noen kraftige diskusjoner i regjeringen om fornuft eller ikke fornuft. Jeg pep vel lite grann som sosialøkonom antagelig, når det gjaldt. Men der var han så suveren, og hvordan opposisjonen reagerte på motkonjunkturpolitikken generelt, husker jeg lite eller ingenting av, skal jeg være ærlig. Jeg hadde jo dette med boligpolitikken eller arbeidsmarkedspolitikken å gjøre. Den biten var lite kontroversiell når jeg begynner å se gjennom listen her. Så på det området har jeg ikke noen gode svar.

Eriksen: Da kanskje vi tar opp et nytt tema, og det er innvandringspolitikk, som ble et tema også i din periode som statsråd. Vil du knytte den til arbeidsmarkedspolitikken, den innvandringsstoppen som vi fikk i denne perioden?

Aune: Nei, nei. Det var jo mitt politiske ansvar. Kanskje jeg kan si til å begynne med at vi begynte å få noe arbeidsinnvandring i den tiden Nordli var kommunalminister og jeg statssekretær. Det var disse pakistanerne som kom, det var noen tusen, tror jeg. Det var ikke mange, men veldig mange i forhold til det vi hadde opplevd tidligere, særlig når de kom fra en annen verdensdel. Jeg tror at noe av bakgrunnen for at innvandringspolitikken ble liggende i Kommunaldepartementet, var den starten. For de kom vel antagelig om våren, omtrent alle sammen, og de skaffet seg jo ikke boliger. De bodde forferdelig dårlig, og så gikk vi mot vinterstid. Det var vel noen som følte at vi måtte ta tak i dette, for hvordan skulle det gå med disse menneskene? I dag hadde vi antagelig sendt dem hjem, men jeg tror ikke det var i hodet på oss i det hele tatt. Så det ble til at Odvar og jeg begynte å spekulere på hva i all verden skal vi gjøre, og så vi begynte å engasjere oss der. Vi klarte vel å skaffe en god del av dem brukbar bolig.

Det mest dramatiske, husker jeg, var at vi fikk leie en politiblokk oppe på Majorstua, flere etasjer, som politiet hadde, men ikke brukte lenger, for å få plassert flest mulig av disse pakistanerne der. Det husker jeg veldig godt fordi det var veldig brannfarlig. Nå bruker jeg vel mye tid på ting som ikke er sentralt, men det er sånt som sitter i hodet på meg. Så vi prøvde på alle måter å fortelle hvor farlig det var. Men de hadde sine tradisjoner, så de drev med sånne vaskevannsfat med kull oppover i etasjene. Det ble jo livsfarlig, dette, så vi måtte sette vakter

for å passe på. Vi sov jo ikke om natta, delvis, på grunn av det der. Det at vi engasjerte oss der, tror jeg var noe av bakgrunnen for at tyngden av det havnet i Kommunaldepartementet.

Når det da gjaldt innvandringspolitikken i min periode, sto jeg så helt klart for en liberal innvandringspolitikk – i ettertid kanskje naivt liberal. Jeg tvert imot markerte at dette ikke skulle være en arbeidsinnvandringspolitikk, altså noe som skulle bidra til å dekke behov for arbeidskraft. Det skulle være på sosiale indikasjoner. Så viste det seg da at det var mange typer problemer som var oss ganske ukjente, og innvandringen ble også noe større enn vi hadde regnet med. Vi følte at det hopet seg opp problemer på en rekke områder som vi ikke hadde klart å takle godt nok. Og det var den eneste begrunnelsen fra min side for å foreslå en innvandringsstopp – ikke noen annen. At jeg blir mistenkeliggjort for andre ting, at det var vikarierende motiver, det hører med i politikkenes spill, det. Men det var altså helt klart at det var tidsbegrenset, jeg presiserte i Stortinget ganske klart at dette var tidsbegrenset, at det var for å komme over en del kneiker, blant annet å få innvandrere til å lære norsk og forstå norsk samfunnsliv og samfunnskultur. Så ble den da forlenget. Og den eneste begrunnelsen for det var at vi ennå ikke hadde klart å håndtere en del problemer godt nok, som igjen hadde sammenheng med at innvandringsstoppen jo ikke var noen total innvandringsstopp. Stort sett var det jo rett og slett å nekte, altså ikke gi arbeidstillatelse.

Men derimot hadde vi det åpent fortsatt når det gjaldt familieinnvandring. Det viste seg jo at disse familiene var ganske store, så det ble nok en vesentlig større innvandring av familiemedlemmer enn det vi hadde regnet med. Og det var unger som skulle på skole, og det var koner som skulle integreres i det norske samfunn og ikke kunne et ord norsk. Det var helt nye problemer for oss den gangen da vi startet. Derfor ba vi om å få noe mer tid på oss og foreslo en forlengelse. Også da sa jeg helt klart fra at dette skal være tidsbegrenset, jeg husker ikke hvor mange år lenger. Så ble den jo permanent, men det var etter min tid. Så da jeg ikke klarte å holde ord, så var det fordi – jeg vet jo aldri om jeg hadde klart å holde ord – men det var i hvert fall de permanente, men dog begrensede innvandringsrestriksjonene, vil jeg kalle det for. Ja, jeg har sagt det, jeg hadde helt klare målsettinger om at dette skulle være tidsbegrenset. Det lå ingen andre motiver bak.

Personlig følte jeg jo også, la meg si det, at innenfor Stortingets vegger var innvandringspolitikken lite kontroversiell. Stort sett var den det – jeg synes å huske at vi hadde ordentlige og saklige debatter i Stortinget om det. Utenfor var det jo sterke markeringer. Jeg husker en sånn fin frue som både skrev i avisa og passet meg opp utenfor Stortinget flere ganger og skjelte meg huda full. Og jeg fikk bunker av trusselbrev hvor man skulle ta livet av meg og familiemedlemmene. Dette var delvis organisert, tydeligvis, for en

god del av dem hadde den samme malen, og så var det da en del helt individuelle. Jeg aner ikke hvor mange det var, men jeg kasta dem i papirkurven etter hvert og gjorde ikke noe nummer av det. Det angrer jeg litt på i dag, for det kunne kanskje hatt litt historisk interesse, faktisk. Og jeg kom hjem, og der var det flaskeglasskår i postkassa.

Lange: Så det var en sterk innvandringsfiendtlig –

Aune: Ja, hvor mange det var, vet jeg ikke. Men at det var det, og veldig sterkt, det følte jeg jo på kroppen.

Eriksen: Ja. Merket du slike holdninger også i LO og i Arbeidsgiverforeningen, som vel også var inne i dette spørsmålet om hvordan man skulle stille seg til økt innvandring kontra restriktiv innvandring?

Aune: Jeg husker ikke mye av det, men de kan i hvert fall ikke ha vært så sterke at de har gjort noe særlig inntrykk. At det var diskusjoner, er jeg helt sikker på, men det husker jeg ikke. Men det var ikke noen, jeg holdt på å si, sånn fremmedhatprofilering, så vidt jeg kan huske. Men det er klart at når en begynte å merke at det kunne bli arbeidsledighet i dette landet også, kom jo sikkert fagforeningene noe inn. Men det har jeg et veldig diffust bilde av.

Eriksen: Jeg vet ikke om vi skal forfølge dette temaet mer?

Bergh: Nei, det kunne kanskje være et riktig tidspunkt å vende litt tilbake til en av de trådene vi forlot like før pausen, nemlig radikaliserings tematikken knyttet til disse demokratiseringsframstøtene som det jo var veldig mange av gjennom hele tiåret, og som jeg tror kanskje veldig mye av debatten om radikalisering har vært knyttet til. Det gjelder jo for det første denne bedriftsdemokratireformen, som kom i 1972. Så hadde vi jo i årene etter det en løpende og ganske het debatt om bankdemokratisering, som jo var den første store saken som høyresiden kjørte veldig hardt imot, og for så vidt arbeidsgiversiden også. Og mye av det ble jo videreført ved nye framstøt fra Arbeiderpartiet, en side som ikke ble fulgt veldig energisk opp utover på slutten av 1970-tallet og innover på 1980-tallet, altså Skytøen-komiteens forslag hvor du skulle legge deg på 50–50-representasjon i de styrende organene i aksjeselskaper, men slik at arbeidsgiversiden hadde formannsstemmen. Og både det at man kjørte denne reformen så langt, og det at man gjorde noen skritt tilbake og ikke forsøkte å få

dette til i praksis, kan fortelle noe om både radikaliserings og nye dreininger i Arbeiderpartiet, kanskje, rundt 1980. Og så har vi da arbeidsmiljøloven, som jo også var en medbestemmelsesreform i stor grad, som grep inn i gamle styringsformer. Så dette var et, kan vi si, forsøk på å endre maktbalansen i arbeids- og næringslivet, og som sådan kunne det oppleves som et skritt på vei mot virkelig radikale endringer av maktbalansen. Så det kunne vært av stor interesse å høre hvordan du selv var med i og vurderte denne typen reformer?

Aune: Ja, jeg vet ikke hvor god jeg er til å svare på alt sammen. Fortsatt vil jeg jo hevde at på de fleste av disse områdene var det ikke noe markert skille fra 1960 og utover, følte jeg. Det var en prosess som hadde gått på nesten alle områdene, men hvor vi var altså kommet så langt at vi hadde kommet til konklusjonene og realiserte politikken. Hvis det er en radikaliserings, så var det en radikaliserings. Men hvis det var det at man tenkte mer radikalt enn man hadde gjort tidligere, så setter jeg altså et veldig stort spørsmålstegn ved det.

Altså, jeg snakket litt om, skal vi si, styrking av lokaldemokratiet og direkte valg til fylkesting, det var jo en ting. Så hadde vi det som jeg sjøl føler var kanskje mitt viktigste felt jeg hadde i den tiden jeg satt i departementet, det var arbeidsmiljøloven. Der hadde det jo også vært komité, LO-komiteer og gud veit i lang tid på forhånd. Man var godt i gang med de diskusjonene den gangen jeg var statssekretær. Så der var det jo også en utvikling som selvfølgelig, som du sier, etter hvert endte opp i det vi kalte en demokratiseringsprosess, ved at arbeidstakerne fikk større rettigheter. Et av de store diskusjonstemaene, hvor jeg husker at Willoch nærmest gikk i fistel, det var dette med at hovedverneombudet skulle få anledning til å stenge en prosess som han anså farlig, inntil Arbeidstilsynet kom inn.

Hvis jeg kunne snakke lite grann om arbeidsmiljøloven generelt, uten bare å ta den vinklinga der, så var det jo i grunnen akkurat, holdt jeg på å si, som Nord-Norge-planen en vanskelig nyskaping, både nasjonalt og internasjonalt sett. Og i alle fall var det et veldig behov så langt som vi var kommet i samfunnsutviklingen, å få noe til erstatning for den gamle arbeidervernloven. For den var jo stort sett en lov som bare skulle sikre arbeidstakerne fysisk. Det var jo ikke stort annet. Så der hadde det jo vært en utvikling. Nå skulle vi altså lage en lov som skulle gjelde alle sider for arbeidstakerne i alle næringer, og vi hadde ikke noe erfaringsgrunnlag fra noe sted i verden. Svenskene hadde kommet et stykke i diskusjoner, men fra ende til annen var det bare sånn tankevirksomhet: Hva ville skje i slike situasjoner, og hvordan skulle man innrette seg? Hele veien. Så egentlig var det et veldig vanskelig arbeid, og etter min mening et veldig banebrytende arbeid, det vi fikk til der. Det var vel det området, kanskje, hvor jeg engasjerte meg mest direkte.

Jeg var ute i bedrifter hvor jeg hadde samlet både arbeidsgivere og arbeidstakere og kom med innspill for å få tilbakespill, og jeg var i LO-organisasjonen. Jeg husker jeg hadde et møte med folket og fagforeningen der nede på Aker Mek., som ennå eksisterte, og der gikk det riktig vilt for seg. Det var sterke motforestillinger der på den siden hvor vi jo ville sette ganske sterke restriksjoner i arbeidstid helsemessig begrunnet. Og det var de ikke interessert i altså! Så det ble jo den reneste krig. Men jeg husker at han kom opp noen dager etterpå, han som var formann, med fagforeningens historie og blomsterkvast og med takk for god fight. Så det var et vanskelig arbeid, og hvor jeg selvfølgelig i Stortinget også sa at her må vi prøve oss fram og det ligger ikke noen prestisje i å endre loven. Den hadde sider – hvor Høyre hadde gode muligheter for å markere seg – som gjorde at arbeidstakerne fikk en vesentlig større innflytelse. Det at arbeidstakerne også ble medlemmer av de styrende organer hadde jo en dobbeltsidighet i seg også sett fra arbeidstakernes side. På den ene siden mente de at de kunne få større innflytelse. På den andre siden – og det har vel i ganske stor grad skjedd – følte de at de kom i en gisselsituasjon når de kom inn i disse organene. Så det var nok et av de områdene som skapte politisk strid.

I forbindelse med arbeidsmiljøloven husker jeg at spesielt Willoch gikk veldig hardt ut. Så den situasjonen på Stortinget da jeg skulle presentere den – jeg hadde et manuskript, akkurat som det her, men så hadde jeg blandet sidene, slik at jeg kunne ikke bruke det. Men jeg kom nå gjennom det på et vis. Man kan jo selvfølgelig si at det betydde en radikaliserings av politikken hvis man sier at det startet når man gjennomførte politikken. Men det var ikke noen radikaliserings som jeg kan se hvis man ser på prosessen og holdningene hele veien.

Bergh: Et annet argument som du vel kanskje også ofte hørte fra borgelig hold, var i forbindelse med å innføre medbestemmelse i offentlig virksomhet, at det kunne gå på folkestyret løs. Var det en problemstilling som du syntes var relevant?

Aune: Ja, det synes jeg. Jeg synes faktisk det, men jeg gjorde ikke stort der heller. Jeg tror jeg hadde en rimelig god evne til å lytte til opposisjonen, og at jeg er – jeg holdt på å si litt for mye pragmatiker til å være god partipolitiker.

Lange: Den siste endringen som vi snakket om her, var sykkelønnsordningen. Den ble også innført i 1978 og ga full lønn under sykdom og adgang til egenmeldinger i tre dager. Det har også blitt oppfattet som en slik –

Aune: Alt har jo det! Den var vel ikke mitt bord, så vidt jeg husker, og jeg engasjerte meg lite i den. Så den husker jeg akkurat like mye eller lite av som folk flest, og jeg hadde vel ikke noen sterk oppfatning om den.

Lange: Så det var heller ikke noe man diskuterte i regjeringen?

Aune: Nei, hvis man skal snakke om diskusjoner i regjeringen, var det jo så at det faste var at vi hadde regjeringskonferanse på mandag og så forberedende statsråd på torsdag og statsråd på fredag. Her ble selvfølgelig alle viktige saker presentert i regjeringen, og i Brattelis tid alltid i form av et notat som skulle være på maksimalt to sider. Han sa at man kunne få sagt alt på to sider. Nå ble de jo etter hvert tettskrevne, de to sidene, da men –. (Latter) Men de fleste av disse sakene som hørte til andre departementers fagområde, ble orienteringssaker, og det hadde selvfølgelig sammenheng med at det var en ren arbeiderpartiregjering. Det var relativt lite diskusjon, hvis ikke vedkommende fagminister inviterte til det. Så vi var vel orientert om alle sakene, men det var et relativt lite antall saker hvor vi hadde lange og vanskelige diskusjoner i regjeringen hvis som sagt ikke vedkommende fagstatsråd inviterte til det.

Eriksen: Og det var jo kanskje ikke så mange saker som du da engasjerte deg i, naturlig nok, utenfor ditt felt. Men Gro Harlem Brundtland i sine erindringsbøker har jo karakterisert deg som en kraftsosialist. Miljøpolitikken ble jo sentral i din periode som statsråd, ja, bare ta stikkordene Veig og Dagali, Alta?

Aune: Ja, jeg leste at det sto her. Jeg er ikke helt sikker på i hvilken kontekst det ble sagt, men det er jo klart at vi hadde hver våre felt å forsvare og være advokater for. Og vi hadde jo da arbeidsmiljøpolitikken inntil arbeidsmiljøavdelingen ble overført fra Kommunaldepartementet til det nye Miljødepartementet. Miljøverndepartementet – i parentes bemerket, jeg ble jo ikke populær da jeg foreslo at det skulle hete Miljødepartementet og ikke Miljøverndepartementet. Jeg var ute etter litt mer balansegang, altså, men der fikk vi jo en veldig ambisiøs og veldig sterk leder av Miljøverndepartementet. Uten å huske så mye av det, er det klart det måtte bli konflikter av og til, særlig når det gjaldt det indre miljøet, som hun jo også hadde ansvaret for. Men at bedriftene skulle oppfylle alle mulige krav etter den nye arbeidsmiljøloven og oppfylle dem raskt, der mente jeg vel at dette kunne gå ganske gærent for mange bedrifter hvis de ikke fikk litt tid på seg. Så mye av diskusjonen lå nok der. Jeg tror ikke det hadde noe med at jeg

var mer kraftsosialist enn henne. Men hun var en sterk kvinne og vant jo veldig ofte, det må erkjennes.

Jeg var jo sammen med henne – det var imponerende, altså – borte i USA, hvor vi i Washington kom i kontakt med noen av toppolitikerne der. Da refset hun som meget ung politiker disse amerikanske toppolitikerne for at de ikke førte en god nok miljøpolitikk. Så hun var veldig sterk og sto på det hun ville, og noen konflikter kunne det bli der. Antagelig var det noe sånt som lå bak uttrykket at jeg var ”kraftsosialist”, uten at jeg husker det.

Eriksen: Så du husker ikke de konkrete stridsspørsmålene om Veig, Dagali, Alta – at du engasjerte deg i disse spørsmålene.

Aune: Jeg gjorde ikke det i stor grad.

Eriksen: Nei.

Aune: Jeg gjorde ikke det i stor grad. Nei.

Eriksen: Da har jeg et annet spørsmål, og det er utenrikspolitikken, som var et skillende tema i Arbeiderpartiet, ikke minst på 1970-tallet. I denne mappen har vi jo i liten grad sett at du har hatt noen markerte utenrikspolitiske standpunkter.

Aune: Nei, det var nå i EF-politikken. For det første var jeg statssekretær og hadde så å si som plikt å engasjere meg i den rollen jeg var i. Men jeg var sterk EF-tilhenger, klart, men det var ikke først og fremst bundet i en sånn diskusjon om pluss/minus – vil vi vinne på det eller tape på det økonomisk. Men jeg fulgte faktisk litt av denne tankegangen til Bratteli, som hadde virkelig visjoner der, at etter to verdenskriger var det mulig å få et Europa hvor konfliktene kunne løses gjennom forhandlinger og diskusjoner og samordninger på bekostning av kriger. Det var vel den tankegangen som førte meg til å bli en nokså, ja, helt klar EF-tilhenger. Jeg var veldig mye ute og holdt foredrag, så den typen argumentasjon holdt ikke når man skulle diskutere EF-politikk ute i distriktene. Slett ikke, og jeg vil jo si at mye av den diskusjonen var på en sånt lavmål at jeg følte meg uvel når jeg kom tilbake til hotellet om kveldene – når du begynte å diskutere om Dyret i Åpenbaringen og ned på det nivået, og alle disse utlendingene som skulle voldta norske kvinner og alt sånt. Dessverre lå det jo mye på det planet.

Lange: Så du mener det var en fremmedfiendtlig undertone?

Aune: Den var sterk mange steder, veldig sterk. Jeg husker jeg var sammen med Gustavsen, vi reiste jo mye sammen og pratet mot hverandre. Vi skulle jo på de samme møtene, og da vi skulle opp i Valdres, hvor jeg selvfølgelig også der ble beskyldt for å være landsforræder, brukte de så sterke ord at Gustavsen som var min politiske motspiller, faktisk måtte refse forsamlingen. Så det var ingen behagelig tid å være med i diskusjonen fordi jeg syntes den lå på et lavmål veldig mange steder.

Lange: Det har vært hevdet at man skulle ha satset mer på de visjonene som du nå viste til at Bratteli hadde, og som kanskje andre i den diskusjonen hadde, men som kom i bakgrunnen for de økonomiske overlegningene og handelsavtalen – eller særtilkåp, varige særordninger for fiskeriene og diskusjonen om det konkrete forhandlingsresultatet. Men som jeg nå hører deg, virker det som om dette i grunnen ikke hadde vært til så mye hjelp, i den forstand at det ikke fantes noen klangbunn for den typen argumenter?

Aune: Jeg tror ikke det hadde vært mulig å føre den rett og slett! At uansett hvordan man presenterte det, så endte det opp i: Vil vi vinne eller tape på dette økonomisk, arbeidsplasser, sosialt? Så jeg tror at den i alle fall måtte ha havnet på det leiet, for man er såpass egoistisk at det var det man ville diskutere. Det tror jeg. Og ellers vil jeg jo si at jeg var lite opptatt av og engasjert i vår utenrikspolitikk som politiker, ikke mer interessert enn et hvilket som helst annet menneske i dette land.

Eriksen: Men i NATO-spørsmålet, vil du plassere deg også der trygt på Bratteli/Nordli-linjen, for å trekke fram –

Aune: Ja, jeg gjorde jo det.

Eriksen: Ja.

Aune: Men uten å engasjere meg. Jeg delte holdningene, absolutt. Det er vel ingen, tror jeg, norsk politiker som jeg satte så høyt som Bratteli. Av og til, en sjelden gang, så satte han seg med sånn høyttenkning når regjeringen var samlet, som da gikk på akkurat disse tingene,

Norges plassering internasjonalt. Det var jo rene, ja, det var høytid, faktisk, den gangen. Jeg følte liksom at det var en politiker som hadde en internasjonal dimensjon, mer kanskje enn sånn rent nasjonal mattradisjon.

Lange: Så du vil si at du til og med vil sette ham foran Gerhardsen, som vel ellers rager høyere enn ham hos mange?

Aune: Ja, på forskjellige måter. Jeg følte vel at Gerhardsen var mye mer, skal vi si, praktisk orientert. Han var veldig flink til å få satt i gang ting, organisert ting. Men når det gjaldt de store vyene og tankene, så må jeg si at det blir omtrent som Ibsen og Bjørnson.

Bergh: Vil du rett og slett si at han var mer av en ideolog, mer av en politisk tenker enn Gerhardsen?

Aune: Jeg tror han hadde tenkt veldig mye da han satt i konsentrasjonsleir. Og jeg tror han var – ja, tror, jeg vet jo det – en mann som tenkte like mye på hvordan skape et bedre Europa og kanskje en bedre verden, enn akkurat spørsmålet om hvordan gjenoppbygge Finnmark. De var to helt forskjellige typer, slik som jeg oppfattet dem og opplevde dem.

Eriksen: Hvordan vil du plassere Nordli, i denne konteksten?

Aune: Ja, han var veldig forskjellig fra Bratteli, og han var også en person som var veldig utadvendt i motsetning til Bratteli. Det ble jo sagt om Bratteli at han bare kunne snakke i store bokstaver, og uansett hvem han snakket med, så holdt han en tale. Det var umulig å sitte sammen med Bratteli og prate om været og skitt og lort, altså. Det gikk ikke – han kunne ikke. Jeg tror det var en slags form for sjenanse også. Men det kunne jo så absolutt Odvar Nordli, han var et åpent menneske. Jeg opplevde jo også ham langt på vei som en pragmatiker i politikken. Han var ikke noe ekstrem på noen måte. Men han var vel, jeg holdt på å si, som menneske litt for snill til å være i de posisjonene han kom. Han var blant ulver.

Bergh: For å vende litt tilbake til dette med radikaliserings har det jo vært sagt fra enkelte at denne, kan vi kalle det rivaliseringen mellom Nordli på den ene siden og Reiulf Steen på den andre, hadde den dimensjonen i seg. Har du noen synspunkter på det?

Aune: Ja, ikke så mye, men det man kanskje glemmer, er jo at rivalisering og diskusjon, ganske hissige diskusjoner om Arbeiderpartiets politikk, har vært tradisjon i Arbeiderpartiet. Det har det jo faktisk vært helt siden i 1920-årene og hele veien. Det var bare det at tidligere ble det holdt i de lukkede rom. Så den store forskjellen akkurat med dette var jo at alt foregikk for åpen scene. Men det var ikke noe verre enn man sikkert kan finne eksempler på i mye av striden så lenge Haakon Lie og Gerhardsen – alt, enn det hadde vært tidligere.

Bergh: Men allikevel så var det en forskjell der som –

Aune: Ja, for det første var jeg jo selvfølgelig ikke med i den diskusjonen, for jeg hørte ikke til i de indre gemakker i partiet. Så min eneste refleksjon den gangen, tror jeg var den at jeg følte at det å skille partiformannvervet fra statsministervervet var dumt. For jeg følte at i det lå det en kjerne til nye konflikter. Og det gjorde det vel kanskje også til en viss grad. Men utover det engasjerte jeg meg ikke i den konflikten. Men når det liksom framstilles her som at dette var noe unikt i Arbeiderpartiet, så – der har det vært hårde bud hele tiden.

Eriksen: Kan jeg spørre: Hvem var dine nærmeste fortrolige i regjeringen? For du sitter jo sammen med dem i mange, mange år, og du nevner et godt forhold til Bratteli og til Nordli, men hvilke andre statsråder –?

Aune: Jeg hadde vel ikke noe nært forhold til andre enn industriministeren, som det meste av tiden var Ingvald Ulveseth, for der var det saker som lå nært hverandre. Jeg tror det også hadde noe med at vi hadde mye av samme legning, og vi ble jo etter hvert gode venner. Men det var vel den eneste jeg kan si at jeg hadde et spesielt nært forhold til i hele regjeringen. Utenom regjeringen vil jeg kanskje si at det var, som jeg nevnte i sted, Tor Aspengren som jeg fikk veldig mye kontakt med.

Lange: Men du avviste altså at det var en radikaliseringsprosess som fant sted, og at disse stridighetene på en måte var tradisjonelle motsetningsforhold internt i Arbeiderpartiet. Likevel er det sånn at de holdningene du nå blir stående i opposisjon til, ble oppfattet som – både av andre og av dem som sto for dem – radikale standpunkter. Jeg tenker da særlig på motstanden mot EU, eller EF den gangen. Det bildet du har gitt av motstanden, er jo ikke at dere er radikale, men at det er en mer, skal vi si, nærsynt materialisme som ligger i den. Har du noen

kommentar til at de som var de aktive motstanderne i Arbeiderpartiet mot EF, ble kalt venstrefløy eller oppfattet seg som venstrefløy?

Aune: Ja, for det første vil jeg si at det var en masse utmerkede folk som hadde en helt klar politisk holdning til at vi skulle stå utenfor, som ikke var så matnyttebetinget som kanskje jeg har beskrevet diskusjonene. Det vil jeg jo tro. Ja, kanskje de mente at det var en venstrefløy innenfor partiet. Men hvis vi går og ser hvor vi hadde den sterke motstanden rent geografisk, ser vi at den var veldig sterk i de mer tilbakeliggende områdene, og særlig i Nord-Norge, og også sterk der du hadde sterke bønder, som Trøndelag og deler av Øst-Norge. Her følte jeg vel, ja, jeg var nokså sikker på at dette ikke bare var en motstand mot EF som idé. Det var rett og slett en motstand mot at noen skulle begynne å styre dem mer enn de har gjort. Det tror jeg på den måten at det har hatt litt innvirkning på den nasjonale politikken også. Kanskje mange var fed-up med at de syntes at alt ble styrt altfor mye fra Oslo allerede, og at dette var en forsterking av en sentral styring som de reagerte på, kanskje ikke særlig nyansert. Men at det lå en veldig følelsesmessig motstand bak, er jeg helt sikker på at det skjedde i Nord-Norge, og når jeg diskuterte med de her bøndene oppe i Valdres, var jeg nå helt sikker på det. Så jeg tror mye av det lå der, og det var jo ikke bare arbeiderpartifolk som var EF-motstandere. Men det er klart at det var mange som tenkte mer prinsipielt og var kommet til den konklusjonen. Om jeg vil kalle dem radikale eller ikke, det tror jeg nærmest er filologi, jeg.

Lange: I den perioden du satt som statsråd, var altså den siste perioden med det ganske dominerende Arbeiderpartiet i maktposisjon. Opplevde du noen utvikling i den politiske kulturen innad, hvis vi kan si det sånn? Du har vært så vidt inne på at stridighetene nå foregår for mer åpne dører. Men er det slik at du har opplevd at det var en stor forskjell mellom da du startet i politikken og da du gikk ut av den?

Aune: Jeg tror ikke jeg følte det den gangen. Jeg tror tvert imot at jeg følte at vi hadde holdt en nokså konsekvent linje i politikken. Ja, en forskjell var selvfølgelig akkurat den du peker på, og som jeg har sagt allerede, at alt foregikk for åpen scene eller mye mer for åpen scene enn da jeg startet, for da skjedde det i de lukkede rom. Jeg ser jo her også at man sier at man har gått over fra mer kategoriske til mer moderate målsettinger. Jeg husker ikke det, men man gjorde det antagelig. Og her er vel også spørsmålet hvorfor stilt – hva var det, det sto noe om at fra å være et sosialistisk til et – ja, man brukte ordet sosialistisk samfunn – til en ”demokratisk sosialisme”. Det er klart at det er også noe som kan oppfattes utad som en

radikalisering. Jeg tror ikke at det var det, men det var rett og slett det at tidligere var jo flere av partiene basert på menigheter. De hadde en fast velgermasse, det hadde både Høyre og Arbeiderpartiet og absolutt Bondepartiet. Etter hvert for folk på gølv, for å snakke det språket, så var selvfølgelig sosialisme et faneord. Men når man nå dro inn de nye velgermassene – funksjonærmassen og gud veit hva det var for noe – så hadde jo sikkert ordet ”sosialisme” en helt annen klang. Og når man gikk over fra den ene betegnelsen til den andre her, så føler vel jeg ganske sterkt at det lå ikke noen politiske programerklæringer i det i det hele tatt. Det var rett og slett at man skulle få formuleringer som hadde aksept i en stadig mer flytende velgermasse. Altså, hvis sosialisme var noe som du liksom fikk i fleisen og hadde imot, uansett politikk, så hvorfor kalle det sosialisme? Jeg føler at det var mye det som var tilfelle når det gjaldt den dreiningen der.

Eriksen: Men dette begrepet ”høyrebølge” på perioden fra 1970 til –

Aune: Ja, det synes jeg var veldig interessant, og det er jo gjort til et stort tema her. Jeg tror jo at det ikke var én årsak til at man vippet over mot Willoch og høyrestyre, det var flere. Den sterkeste årsaken er neppe den jeg nevner først, men vi var jo faktisk kommet så langt i velstandsutviklingen der at selv om fortsatt enkelte grupper hadde det vondt, var det liksom ikke noen kampsaker lenger. Folk ble suksessivt som jeg, i hvert fall som jeg som olding oppfatter det, mer og mer egoistiske og selvopptatt og mindre og mindre opptatt av solidaritet, og solidaritet er ikke noe som kan påtvinges, man må føle det. Og det svekket kanskje noe av plattformen for Arbeiderpartiets politikk. Så fikk vi altså dette om ikke krakket, så i hvert fall disse ganske kraftige konjunktursvingningene i andre halvdel av 1970-årene, som i neste omgang førte til at man ga opp motkonjunkturpolitikken og gikk over til en mer kynisk politikk på mange måter med inntektsstopp, ja, nektet subsidier og gud veit, masse sånne ting. Og den regjering som sitter i posisjon når en sånn konjunkturbølge kommer, og som var den første etter krigen – vi trodde jo vi skulle vokse opp i himmelen – den vil måtte betale en nokså høy pris for å sitte i regjering.

Så jeg tror at det var også en av årsakene til at man fikk reaksjoner mot en arbeiderpartiregjering. Man tenker ikke så fint, det er Arbeiderpartiet som har skylden i at dette skjer rett og slett. Så det tror jeg er en bit av det. Jeg tror også, som vi var inne på blant annet i boligpolitikken, at vi hadde disse styringene og restriksjonene, at vi hadde kommet så langt at de til en viss grad også hadde overlevd sin begrunnelse. Jeg tror også at vi til en viss grad var klar over det sjøl, for vi foretok jo blant annet sterke forenklinger i bygningsloven på

slutten. Jeg tror nok at vi begynte å bli opptatt av det, men allikevel. Det var også et sånt element som det var veldig lett å angripe for en politisk motstander, og det var et absolutt minus for Arbeiderpartiet i posisjon. Så det var veldig mange ting som gikk i retning av et politisk skifte på den tiden.

Det er jo klart at Høyre kunne nettopp imøtekomme dette – mindre skatt, mindre politisk styring. Og jeg har inntrykk av at jo mer folk tjener, jo mer blir de opptatt av skatten. Jeg har sagt sånn på fleip at Ola Nordmann betaler gjerne to kroner for å slippe en krone i skatt. Ja, jeg har en følelse av at det er en veldig opptatthet av slikt som jeg vil si egentlig er småting. Folk er opptatt av sånne ting, og når man da kunne lokke med skattemiddelet, kutte vekk overstyringen, så –. Og i tillegg, noe jeg tror betydde ganske mye, var det jo det at de fikk ny formann, han Norvik. Jeg tror det betydde veldig mye, vi var jo også gode venner. Men han folkeliggjorde Høyre på en helt annen måte enn noen hadde klart å gjøre før. Så jeg tror rett og slett hans inntreden som partiformann også var en sterk medvirkning til at vi fikk det som etterpå er kalt høyrebølgen. Så kan man da spørre etterpå, selvfølgelig, som det står her om konsekvensene av denne høyrebølgen. Det kan jeg gjerne komme inn på hvis det fortsatt er tema.

Bergh: Men du legger blant annet vekt på at noe av grunnen til høyrebølgen, noe av det som ga høyrebølgen næring, var at enkelte sider av det vi kan kalle Arbeiderpartiets styringssystem, på en måte var ført for langt og for outrert i en situasjon som man ikke klart nok så var en annen enn den tilvante? Er det noe der?

Aune: Ja, jeg tror at det var det. Vi var ikke gode nok til enhver tid å stille oss spørsmålet: ”Er dette nødvendig lenger?” Det var etablerte ordninger som fungerte bra innenfor et byråkrati, man hadde lært opp byråkratene til å forvalte systemet. Jeg tror det ligger noe der at det alltid vil være en treghet i sånne ordninger når man først har etablert dem.

Bergh: Så det er en slags, ikke forvitring, men en slags oppløsning innenfra i dette da? Vil du si det?

Aune: Ja – jeg tror nok det. Men som sagt så tror jeg at vi begynte å bli oppmerksom på det sjøl også, som jeg nevnte før om dette med bygningsloven.

Bergh: Men dere så det, dere var oppmerksom på ting. Like lett var det vel ikke å vite hvor man gikk hen? Det var jo ikke bare å kaste seg på en høyrebølge? Dere må jo ha hatt diskusjoner om den type ting i regjeringen, vil jeg tro?

Aune: Jeg husker ikke at vi hadde noen diskusjoner om hvorvidt vi skulle oppheve restriksjoner av ulike slag, hvis det er det som er spørsmålet.

Bergh: Ja, altså –

Aune: Jeg husker i det hele tatt ikke at vi hadde noe diskusjoner i regjeringen om skal vi si en ”liberalisering” av politikken, i gåseøyne. Hva som foregikk i de indre politiske kamrene, vet jeg altså ingenting om. Men jeg tror vi fortsatt følte at vi var på vei på en masse viktige politikkområder. Og vi var mer opptatt av å prøve å få gjennomført politikken der, slik at vi kunne dokumentere overfor velgerne at det vi hadde sagt, det har vi altså fått til. At det lå noen sånn ideologisk eller filosofisk endring i tenkningen bak det, er mulig, men det har i hvert fall ikke jeg vært med på.

Lange: Det er tydelig at du ikke vil si at det har funnet sted noen ideologisk endring på arbeiderpartisiden. Du har vært så vidt inne på endringer på høyresiden gjennom personskifte med Erling Norvik. Men mener du det var en tilsvarende kontinuitet i Høyres ideologi som det var i Arbeiderpartiets, altså at det ikke fant sted noen styrking, endring eller aksentuering av deres ideologiske profil?

Aune: Ja, nå bygger du meg ut på felt hvor jeg er veldig usikker på hva jeg egentlig tenkte og tenker, men –

Lange: Ja, det er din oppfatning vi er ute etter her.

Aune: Men jeg følte vel da at det var veldig viktig hele tiden for Høyre å markere seg som et alternativ til Arbeiderpartiet. Det var vel de som gjorde det, for mellompartiene var mellompartier i denne sammenheng. Men at det skjedde noen skal vi si ”sosialisering” som det står her (henviser til dokumentasjonsmappa, trans.anm), av Høyres politikk, det kan jeg ikke egentlig se. Den var vel på de fundamentale områdene den samme. Jeg tror at det skjedde noe på presentasjonssiden med Norvik. Det var ikke bare politikk, men han var som person en

likandes kar, en kar av folket på mange måter. Jeg tror det hadde en veldig appell. Men når det gjaldt de fundamentale skillene, tror jeg ikke det var stor forskjell. Når det her blir sagt at de kunne presentere seg – det er Sejersted som sier det – mer som et bedre sosialistisk alternativ, en slags videreføring av den sosialistiske arven, hvor Arbeiderpartiet da hadde gått for langt på enkelte områder, synes jeg det er veldig sånne akademiske formuleringer.

Man skal jo være klar over at her i Norge har vi jo egentlig en politisk andedam, hvor grunnholdningene ikke er så veldig forskjellige innenfor de tunge politiske kretser. Så at det ble sagt at vi mer eller mindre har blitt sosialdemokrater, alle sammen, sånn som han sa det, det er jo noe i det. Det betyr også at på mange av de områdene hvor man igjennom 1980-årene hadde styrket velferdsstaten, slik vi oppfattet den, med utbygging av ikke bare mer demokrati, men også ved utbygging av allehånde velferdsgoder, sykehus, sosialtjeneste, alt dette andre, så fortsatte jo det også i høyreperioden. Det var ikke slik at det var nytt brudd, så man kan jo ikke si at inngangen til høyreperioden førte til at man fikk en sterk svekkelse av velferdssamfunnet, i hvert fall ikke til å begynne med.

Men det var andre områder selvfølgelig av politikken som etter hvert markerte seg, og her ble det jo da også stilt spørsmål om hvordan man følte overgangen til Willoch-styret. Jeg må på nytt igjen si at alt dette var etter min politikertid, så vi følte det vel sånn at det skjedde ikke mye til å begynne med. Det var kosmetisk, veldig mye. De tok sikkert vekk en del av disse ordningene vi hadde innenfor boligpolitikken, åpningstider for butikker og –

Eriksen: Mediepolitikk –

Aune: Mediepolitikk, det var mer kosmetikk. Men på lang sikt er det jo klart at det har ført til en veldig endring bort fra troen på at en sterk stat eller en sterk offentlig sektor skal kunne styre utviklingen på viktige områder, til denne troen på at markedet skal løse det meste. Det er klart at det var et veldig brudd, som vi vel opplever ganske klart den dag i dag også. Jeg sa vel at jeg hadde litt på følelsen at også Arbeiderpartiet et stykke på vei har fulgt med på den ferden. Vi har for eksempel ikke noen sosial boligpolitikk i dag, tvert imot. Vi har ikke noen særlig sosial kraftpolitikk heller, hvor kraftsektoren den gangen ble oppfattet som en del av infrastrukturen. Det gjør det jo ikke i dag. Så det er klart at overgangen der har vært voldsom etter min mening.

Lange: Men du var ikke av dem som følte at du gikk over i en slags ny holdning. Du gikk tvert imot ut av regjeringen og tilbake til ditt gamle virkeområde i Distriktenes

utbyggingsfond. Kan du si litt om selve beslutningen om å gå ut av regjeringen og over i en ny stilling?

Aune: Ja, det var ikke så vanskelig for meg. For det første hadde jeg følt at jeg hadde vært privilegert som hadde vært med på å jobbe med viktige ting. Jeg har alltid hatt den oppfatningen, det var vel ikke det viktigste, men jeg har hatt den oppfatningen at man skal ikke være for lenge i en jobb. Den dagen jobben blir en rutine, så gjør man ikke jobben lenger. Da forsvinner kreativiteten, nytenkningen, og da –. Jeg følte faktisk at jeg var kommet så langt også som statsråd at dette hadde blitt en profesjon, en jobb, som man gjorde, etter fire–fem år – seks, kanskje seks. Men det var ikke hovedbegrunnelsen. Jeg så lite grann på framtiden, så det var rett og slett det viktigste at jeg visste at jeg kunne søke jobb som leder av Distriktenes utbyggingsfond og komme tilbake til mitt nye fag som alternativ til å fortsette som finansrådmann i Tromsø. Så derfor ba jeg om å bli forskjøvet akkurat i en periode hvor det var skifte i Industridepartementet. Hadde jeg blitt i politikken, hadde det vel ikke vært usannsynlig at jeg hadde gått over fra Kommunaldepartementet til Industridepartementet den gangen.

Jeg ser for øvrig at etter at jeg var kommet tilbake til Utbyggingsfondet, så ringte han Odvar og spurte om jeg kunne tenke meg å bli fiskeriminister. Fiskeripolitikken hadde jeg jo engasjert meg veldig sterkt i, men der var jeg kontroversiell, så da var mitt svar det at ”ja”, sa jeg, ”men under forutsetning at jeg får samtykke fra Norges Fiskarlag”. Dermed ble jeg aldri fiskeriminister. (Latter) Men det var rett og slett fordi distriktpolitikken hadde jeg engasjert meg i hele tiden, så da gikk jeg så tidlig at jeg kunne søke den. Jeg tror at både kona og Odvar så at hvis jeg skulle gå i trekvart år uten å gjøre noe, så kom jeg til å gå rundt meg sjøl. Så derfor sørget han for at jeg fikk en utredningsjobb i Industridepartementet i mellomtiden. Men det var nok min begrunnelse.

Det å komme tilbake da – det er jo en del av spørsmålene som jeg så her, hvordan følte det å gå over fra å være politiker til å komme i den posisjonen? Jeg har kanskje alt svart på spørsmålet om å gå over til å bli politiker som gammel byråkrat. Jeg følte det vel egentlig ikke vanskelig, for jeg tror at jeg hele tiden har vært opptatt av at jeg skulle definere min rolle og bare ha en hatt på.

Lange: Og det var en av grunnene til at du også gikk av som kommunalminister før stillingen som direktør for Distriktenes utbyggingsfond ble besatt. Du ville ikke sitte som statsråd mens du søkte?

Aune: Det er ikke lov.

Lange: Det er ikke lov.

Aune: Nei, men det var greit. Hvis jeg skulle søke jobben, så måtte jeg gå ut av politikken. Nei, jeg følte det ikke som noe stort problem å bli byråkrat igjen. Så kom jeg i den situasjonen at jeg delvis skulle være lojal med departementet og delvis slåss mot departementet. Det var det tidligere òg.

Bergh: Et spørsmål der kan jo være: Hva var egentlig forskjellen for deg på det å være byråkrat og å være politiker?

Aune: Jo, jeg vil jo si at det var en veldig forskjell. Det var jo en veldig forskjell å føle at man hadde makt til å få gjennomført ting, det har jo enhver fagstatsråd, og det å komme i en situasjon der man måtte slåss for ting og be om ting i et departement. Det er klart det var en ganske stor forskjell.

Bergh: Maktmessig forstår jeg at det må ha vært en stor forskjell, men rollen i seg selv?

Aune: Arbeidet med distriktpolitikk var vel ikke så forskjellig, kanskje. Men nei, det var ikke det store problemet, det var det ikke. Jeg følte jo det også at da jeg kom tilbake etter å ha vært statssekretær og hatt ganske store fullmakter til en rådmannsstilling og måtte ha diskusjon i formannskap og kommunestyre om bevilgning på 50 000 kroner og sånt – det er klart det var overganger, men ikke sånn at det var noe dramatisk.

Eriksen: Kan jeg spørre: Som statsråd, og i og for seg også som leder av DU, så har du på en måte distansert deg fra å være særlig aktiv i det partimessige arbeidet. Opplevde du det noen gang som problem at du ikke kunne være med i de partimessige diskusjonene? Som for eksempel statsråd?

Aune: Nei, jeg gjorde egentlig ikke det. Jeg kom jo inn i politikken uten å ha vært inne i dem. Jeg hadde aldri vært en del av partiapparatet og hadde aldri hatt tillitsverv før jeg kom i politikken, og jeg gikk i grunnen tilbake til på mange måte samme situasjon da jeg var ferdig

med det. Jeg definerte meg bevisst bort fra politikken for at man ikke skulle følelsen av at det skulle bli en slags samrøre her. Jeg har i det hele tatt, tror jeg, hele tiden vært forsiktig med å gjøre ting hvor jeg kunne bli mistenkeliggjort for å ha politiske motiver for det som skulle være faglige motiver. Jeg var antagelig litt for forsiktig i dette, det er vanlig norsk kultur.

Eriksen: Så du har aldri deltatt i noe programarbeid?

Aune: Nei, veldig lite, bortsett fra kanskje noen høringsgreier og sånt. Vi hadde den skattekommisjonen, og gud veit hvorfor jeg ble oppnevnt der, høyreregjering, formann i skattekommisjonen. Vi skal ikke snakke om det, men –

Eriksen: Men hvorfor sa du ja til å være det, det er kanskje også et spørsmål?

Lange: Vi skal like godt snakke om det, men kanskje vi skal ta en liten pause først.

Bergh: Altså skattekommisjonen er jo veldig interessant.

Aune: Ja, men det var jo bare for å si at der ble jeg jo kritisert av partiet fordi jeg fant ut at jeg som formann burde være partipolitisk nøytral for å klare å styre meg gjennom dette! Og da fikk jeg jo atskillig kjeft, selvfølgelig.

Eriksen: Kanskje et spørsmål helt til slutt, og det er forholdet til pressen. Endret det seg på 1970-tallet?

Lange: Ja, det kan vi godt komme tilbake til.

Aune: Ja, men det kan jeg ikke si på to minutter, altså.

Lange: Nei, men vi tar en liten pause først.

-----Pause-----

Lange: Vi var jo inne på spørsmålet om hvordan du opplevde dine holdninger og utviklingen av dem i forhold til det som fant sted innenfor den bevegelsen eller det partiet du tilhørte. Var det slik at du følte at du kom i utakt med ditt eget parti?

Aune: Nei, men jeg fikk nå en løpebane ved siden av hele tiden da. Det kunne ha blitt annerledes hvis jeg for eksempel hadde blitt i Bodø. Men det ble nå sånn, så jeg følte vel ikke at jeg var særlig mye i utakt, bortsett fra – og det ble vel nokså naturlig at jeg syntes – på en del områder som jeg var engasjert i.

Lange: Men nå tenkte jeg først og fremst på tiden etter at du gikk av, altså det som har skjedd siden.

Aune: Ja, men der synes jeg mine meninger har liten betydning. Jeg trodde jo og tror fortsatt blant annet på at skal vi få et godt samfunn, må vi ha en god del politisk planlegging og en god del politisk styring. Jeg tror fortsatt på planlegging på de ulike nivåene, men kanskje ikke først og fremst for å fastlegge planer. Men den prosessen å planlegge, å få folk til å tenke i sammenheng og i framtid, tror jeg er en nokså betydningsfull måte å arbeide på. Jeg tror at vi hadde hatt et litt annet samfunn i dag hvis vi hadde hatt litt mer av det enn det vi etter hvert har fått, selvfølgelig. Og jeg føler vel at også Arbeiderpartiet har vært litt langt med på veien i utviklingen, fordi det her hele tiden er snakk om å kapre velgerne i et miljø der det ikke finnes noen politisk trofasthet noe sted. Det er en helt flytende velgermasse. Så det liker jeg ikke, og hvis jeg kan følge dette litt videre – ja, det kommer vel på slutten, så det kan vi jo ta da – men dette om hvordan hele mediepolitikken eller medieutviklingen har påvirket politikken –

Eriksen: Det var det som var—

Aune: Det var det vi var så vidt inne på. Hvordan jeg følte det? For det første føler jeg selvfølgelig prinsipielt at det er en god ting at det er størst mulig åpenhet. Jeg synes det er framskritt også innenfor Arbeiderpartiet at diskusjonen ikke i den grad går for lukkede dører som den gikk før. Det har vel vært en absolutt nødvendighet òg, men det må være bra. Så kan man spørre om –. Det er helt opplagt at vi fikk en atskillig mer aggressiv presse, og vi fikk fjernsynet som utviklet seg i den tiden.

Her mente jeg nokså tidlig og mener det fortsatt at en av betenkelighetene med denne kolossale åpenheten som man blant annet har i fjernsynet, er at den i ganske stor grad også

fører til en seleksjon av politikere. Vi har fått innover oss hele denne amerikanske strømmingen hvor en statsråd som er nesten anonym, men som kan gjøre et godt arbeid, er en dårlig statsråd i dag, det er nå helt sikkert, og hvor kanskje politikken på enkelte områder appellerer til dem som kan gjøre en god jobb i fjernsynet, som gjør seg godt der, men som ikke dermed trenger å være så forferdelig gode politikere. Det ser en jo på disse terningkastene og alt det tullet, sånt kan en jo måle omtrent etter hvor mange ganger de har vært på skjermen. Så der mener jeg at det ligger faktisk en fare som påvirker politikken, at vi får en annen politikertype, og at partiene velger ut politikertyper som gjør seg godt i massemediene. Det synes jeg ikke bør være det viktigste kriteriet for å komme inn i politiske posisjoner. Det er jo endog sånn at hvis du sitter i en forsamling og hører på et debattprogram, for eksempel, og ser på reaksjonene, så oppfatter de fleste dette som en slags sportsbegivenhet. ”Han vant”, ”han tapte”, og ”han gjorde en god figur”. Men hvis man spør noe særlig om hvordan de har reagert på det politiske innholdet, så vet de knapt det. Nå spissformulerer jeg meg hele tiden, selvfølgelig, men de vet jo knapt hva det politiske innholdet har vært, men ”han var god”! Da var han en politisk seierherre.

Jeg tror ikke at det på sikt fører til bedre politikere enn det vi hadde i gamle dager. Bratteli var jo spesiell, selvfølgelig, men jeg tror faktisk at en type som Bratteli ikke ville ha kommet fram i politikken i dag. Gerhardsen ville ha gjort det, for han hadde den utstrålingen.

Når det gjaldt mitt eget forhold til massemediene, så stilte jeg selvfølgelig opp når jeg måtte stille opp, men ikke med den store begeistring. Jeg prøvde i hvert fall å være svært så tilbakeholdende hvis det var personintervjuer. Hvis det hadde skjedd noe stort og man skulle fokusere på personen, var jeg vel med, men det gikk helt på grensen for meg å være med på det, eller når vi fikk løst en del store arbeidslivskonflikter i min tid, skulle de jo ha portrettintervjuer og sånt. Det holdt jeg meg borte fra ganske konsekvent, så jeg tror aldri at jeg har vært noe opptatt av som person å komme i mediene. Når det gjaldt den vanlige pressen, var det jo først og fremst pressekorpsset i Stortinget vi fikk befatning med, og det har nok en litt annen profil i dag enn det hadde den gangen. For det første var det ikke så mange, man kjente dem, alle sammen. Og jeg følte at vi kunne snakke ganske åpent, og at det ikke ble misbrukt.

Slik var det mer enda tidligere, de første årene etter krigen, hvor vi hadde jo en del politiske personligheter som virkelig var friske i Stortinget. Det ble jo ikke misbrukt i noen særlig grad. Når han Carlsen kom med, så sa de: ”Du kjenner jo han Carlsen,” i stedet for at det utviklet seg til dit hen at de var ute etter hvert komma du sa. Det tror jeg også påvirket til en viss grad debatten i Stortinget. Man ble mye mer forsiktig, for man visste at det var

småting de kunne gripe fatt i og lage store problemer av. Men med det pressekorpsset man hadde den gangen, hadde jeg personlig ikke store problemer med det. Jeg hadde et og annet sånt ”svart får”, i gåseøyne, som jeg var forsiktigere med enn andre, men ellers var det lett å kommunisere med pressen, men noen få unntak. Jeg husker jo at sånn som Tønsberg Blad, for eksempel, de var jo ute etter meg bestandig fordi jeg smilte for mye. Det var jo det sterkeste argumentet mot min politikk! (Latter) Så det var litt sånt. Men stort sett føler jeg at jeg har hatt et ordentlig forhold til pressen. Det er vel stort sett det jeg har å si om det temaet. Men jeg tror faktisk at denne veldige offentligheten som har sine positive sider, også kan virke på rekrutteringssiden når det gjelder politikere.

Eriksen: Da har jeg lyst til å komme inn på kanskje et av våre siste temaer, nemlig skattekommisjonen, som du satt i fra 1981 til 1984, altså den samme perioden som vi forbinder med en høyrebølge, med Willoch-regjeringen. Og vi kan kanskje starte med å spørre: Hva tror du var grunnen til at du ble bedt om å lede denne kommisjonen? Og det andre spørsmålet er: Hva var grunnen til at du svarte ja til å lede en slik kontroversiell komité?

Aune: Ja, det må jeg si at de spørsmålene har jeg stilt meg sjøl mange ganger, og jeg har ikke noe godt svar på noen av dem. Det var jo en høyreregjering som oppnevnte meg, og jeg tror jeg sa ganske klart fra at jeg har hatt en alminnelig bra økonomi og ikke vært personlig noe opptatt av skatt i det hele tatt. Jeg overlot til kona å ordne med økonomien, og som økonom, på det teoretiske planet, hadde jeg aldri vært borti noen skattepolitikk og var ikke interessert i det. Så jeg aner egentlig ikke hvorfor. En del av begrunnelsen var at jeg jo ble oppnevnt av høyreregjeringer til noen andre oppdrag også da, og det kan jo være det at når jeg ble satt på spesielle oppdrag, så ble jeg ikke oppfattet i utgangspunktet som noen slags fløypolitiker eller kontroversiell person, kan jeg tenke meg. Det fikk jeg for så vidt litt tilbakespill på, som jeg tror kan bekrefte at det er riktig det jeg sier der. Og det andre var det at jeg – som det går fram av den der lange skrytelista, som jeg aldri har satt opp sjøl, så jeg ble litt overrasket – hadde jo ledet en del store utvalg og vært formann i en del styrer. Jeg ble vel kanskje oppfattet mindre som fagmann på de forskjellige områdene enn som en som hadde erfaring med å lede, vil jeg tro. Og når du spør om hvorfor jeg sa ja, så har det vel vært det som har vært min svakhet hele tiden, at jeg har vært litt kjapp til å si ja. I ettertid angrer jeg ikke på det, for jeg har jo vært borti forferdelig mye rart. Så noen bedre forklaring på det kan jeg ikke gi.

Bergh: Da du gikk inn i rollen som leder for Skatteutvalget, hvordan innrettet du det da? Hadde du da noen kontakt med Arbeiderpartiet, for eksempel?

Aune: Ja, jeg må jo si at da jeg begynte å se på det mandatet og på hva jeg egentlig kunne om dette, så ble jeg virkelig skuggeredd. Jeg spekulerte for meg sjøl hvordan i all verden skal vi komme igjennom dette. Men det første var at jeg, der også, prøvde å definere min rolle, at her skal jeg ikke være en representant for noen som helst hvis jeg skulle komme i land med dette, og som etterpå skulle ha mulighet for å ha noe politisk gjennomslag. Der var det jo da slik at Arbeiderpartiets representanter, det var vel bare to stykker, tror jeg, Gulbrandsen og han Hansen som har vært ordfører i Bergen.

Bergh: Harry Hansen?

Aune: Han Harry, ja. De hadde sørget for at det var etablert et samtaleforum innenfor partiet, som de kunne støtte seg til og diskutere saker med, og der var det jo veldig upopulært at ikke jeg også sa at jeg ville være med. Så for så vidt kom jeg litt i konflikt der. Men de hadde kontakt med partiorganisasjonen, og det var vel en av grunnene til at Arbeiderpartiet hadde en ganske moderat og stort sett positiv holdning til den innstillingen med en gang den kom. Men Ros –

Lange: Rostoft?

Aune: Rostoft, stakkar, som representerte Høyre, og Høyre var ikke organisert på den måten, han hadde ingen samtalepartner. Det husker jeg at han beklaget seg over. Så han fikk aldri kommunisert ut hvordan vi tenkte, og han fikk jo tommelen ned etterpå da. Det førte vel også til at vi fikk alle disse innspillene under arbeidet fra høyrehold senere.

Når det gjaldt arbeidsmåten, så startet jeg sånn som jeg har gjort en del ganger før med hell, at jeg tenkte at det her går aldri hvis ikke alle får lov til å markere seg skikkelig først. Så vi brukte jo atskillig tid på det. Da markerte alle seg fra høyre til venstre med så stort sprik som det gikk an, selvfølgelig, før vi etter hvert fikk prøvd og samlet dem til den tankegangen som selv han Fridtjof Frank Gundersen var med på. Det var utrolig. Men hvis vi ikke fikk en noenlunde samstemmighet i komiteen om det vi foreslo, så var det ikke nubbesjanse for å få noen samstemmighet i Stortinget eller de politiske organene etterpå. Fikk vi ikke til det, så

kunne vi liksom godt gi opp med en gang. Så det var grunnbjelken, og det førte til masse kompromisser.

Jeg går ut fra at jeg ikke skal trekke fram innholdet i skattekomiteens innstilling, det kan leses. Men dette var grunnholdningen hos alle helt fra ytterst høyre til ytre venstre, og vi fikk jo til en komitéinnstilling som var preget av det. Det var en masse dissenser, men det var smådissenser som ikke gikk på hovedområdene, men i grunnen på styrkegraden stort sett. Så var det sånne småting med særinteresser. En av de tingene vi avgjorde, var at vi skulle kutte ut fagforeningskontingenter. Vi fikk vel ikke den store reaksjonen, tror jeg, fra dere på akademisk hold da vi kuttet ut fradaget i skatt for doktormiddagene og sånn, det var jo alt. Men vi var i hvert fall enige i utgangspunktet at om vi ikke hadde gjort noe annet enn hvert tiende år å kutte ut alt det som var kommet av fradragposter på sosialt og interessemessig grunnlag, så ville det være en ganske betydelig revisjon av skattesystemet. Det er klart at LO-folkene ikke var så villige til at det ikke skulle være skattemessig fradrag for fagforeningskontingenten og alle sånne ting, men det var småting. Ja, i det hele tatt synes jeg egentlig at vi i komiteen kom ganske bra ut.

Så hadde vi hatt for det første lekkasjer på forhånd om slike enkeltting, og det var massevis av enkeltting som det var flott å henge seg opp i politisk hvis man ville prøve å slå politisk mynt på det. Vi hadde jo blant annet alle disse fradagsreglene, ikke minst de store overføringene som vi foreslo å kutte ganske dramatisk, distriktsskatteloven, som betydde mer og mer for bedriftene som mulighet for skattefradrag, men mindre som det å være et nyttig middel i distriktspolitikken. For det som skjedde, var at de satte av midler for å slippe skatt. Men dette var tidsbegrenset, og når tiden nærmet seg, måtte de finne på et eller annet for å få plassert disse midlene for ikke å få skatt. Det var jo ikke ut fra noen slags distriktspolitisk prioritering, men rett og slett for å slippe skatt. Men det er klart at det betydde mye, det var masse knagger å henge seg på.

Husker jeg ikke feil, var det nokså like før et stortingsvalg eller noe sånt at vi var ferdig med innstillingen. I hvert fall skjedde det som vi fryktet mest, nemlig at de hang seg opp i alle disse enkeltknaggene. Ingen var interessert i å se helheten i det. Da var jo i grunnen hele innstillingen ødelagt i starten. Så hvis den har hatt noen betydning, måtte det jo være det at det var deler av den som kanskje har påvirket tenkingen på litt lengre sikt. Det er vel stort sett det jeg kan si om det, hvis jeg ikke skal gå inn på selve –

Bergh: Det er på måte et tema som gjentar seg her, og som du på ulike måter har snakket om før, altså at politikken ble lite helhetlig og den ble lite langsiktig.

Aune: Ja.

Bergh: Er det en slags oppsummerende erfaring fra hele ditt politiske liv at det er et grunnleggende problem ved politikken?

Aune: Ja, og jeg tror at det er forsterket ved den politiske situasjonen vi har hatt med blandingsregjeringer og en utro velgermasse. Jeg føler vel at i den situasjonen vil de fleste partier begynne mer eller mindre å tenke politisk strategi og politisk taktikk når de er ferdige med et valg allerede. De har bare fire år foran seg. Og det forsterker ikke mulighetene for å tenke langsiktig, hvordan kapre velgermasser. Det føler jeg meg nokså sikker på. Jeg har jo vært inne på andre spørsmål, blant annet om man i en slik situasjon burde ha atskillig lengre valgperioder med oppløsningsrett. Det kunne være interessant for visste man at man kom i posisjon, så hadde man altså muligheter for å gjennomføre en mer langsiktig politikk. Jeg tror at den situasjonen vi har i dag, den har vi vært i helt siden i 1960-årene. Det var ikke så vanskelig for Gerhardsen etter krigen å tenke mer langsiktig. Han visste jo at han både hadde et flertall i Stortinget og et flertall som aldri opponerte heller.

Eriksen: Men har det noe med travelheten i politikken å gjøre også? At man ikke får disse langsiktige, helhetlige løsningene?

Aune: Kanskje det. Det har jeg aldri reflektert over, men det jeg med sikkerhet vet, er at man begynner å tenke neste valg ganske fort. I virkeligheten er det bare to år fram i tiden, for også kommune- og fylkeskommunevalgene har fått en stadig mer rikspolitisk karakter enn de hadde. Vi ser jo hvordan rikspolitikerne blir brukt i alle sammenhenger og det blir snakket rikspolitikk i kommunepolitisk sammenheng også. Så da har du egentlig bare to år på å tenke taktisk på hvordan vinne neste valg. Det er det eneste store spørsmålet. Det tror jeg ikke gjelder spesielt Arbeiderpartiet, det gjelder nok hele fjøla.

Bergh: Og det er det ikke så mye å gjøre med, med mindre man endrer perioder og slikt?

Aune: Nei, jeg, jeg ser i hvert fall ikke noen annen mulighet. Dette med oppløsningsrett har jo vært oppe mange ganger, men det har aldri blitt noe av. Det kommer opp med visse mellomrom, det da.

Bergh: Det er et komitéarbeid som vi ikke har vært inne på, men som vi i hvert fall bør høre om du har noen kommentar til, det er dette utvalget for skipsbyggingsindustrien.

Aune: Ja, det var ikke noe.

Bergh: Den var jo i en veldig vanskelig situasjon akkurat da dette utvalget kom, og det var i og for seg store saker det dreide seg om.

Aune: Å ja. Jeg anser jo ikke dette utvalget som så forferdelig viktig. Vi var et tremannsutvalg, og vi hadde det veldig hyggelig. Jeg var nok en fidusformann, og så var det han Tor Aspengren og han Grieg Tidemand, som hadde vært tidligere politiske motstandere, men som selvfølgelig var de beste venner i verden når de nærmet seg pensjonsalderen. Så vi hadde det veldig trivelig der. (Latter). Vi fikk da noen millioner til rådighet som vi kunne bruke som tilskudd, så vidt jeg husker, til saneringstiltak og moderniseringstiltak innenfor skipsindustrien. Det førte ikke til veldig mye. Det var i en periode der det var veldig pop å bygge oljeplattformer, og vi så at disse mellomstore bedriftene hadde sine egne konsepter alle sammen. De skulle konkurrere med hverandre om disse etter norske forhold kolossale oppdragene. Så det er jo en av de tingene – vi prøvde å påvirke disse verkstedene om ikke å slå seg sammen, så i hvert fall å samarbeide om oppgaver som for eksempel det å konstruere og markedsføre slike plattformer. Det ble vel gjort forsøk og tatt kontakt med verksteder på Vestlandet og Sørlandet, husker jeg, og de diskuterte det. Men det ble jo aldri noe skikkelig av det. Det var annen lut som måtte til for å få en rasjonalisering av verkstedindustrien.

Så jeg betraktet egentlig ikke dette utvalget – i hvert fall betraktet jeg ikke det i ettertid som noe så forferdelig betydningsfullt som andre ting som vi ikke har vært inne på, dette med lokaliseringsveiledning og etableringskontroll. Det er vel kanskje ikke noe særlig å snakke om, men vi hadde ganske stor tro på det også, da. Den etableringskontrollen hadde i grunnen så vidt jeg husker to formål. For det første var det jo det at det skjedde i en tid med stramt arbeidsmarked, i hvert fall i de sentrale områdene, østlandsområdet. Det var en slags tro på at man ved å si nei på enkelte områder skulle få overført noe av arbeidskraften til områder som var mer høyprioritert. Og sammen med etableringsloven kunne den kanskje bidra til å få en del bedrifter til å interessere seg for Distrikts-Norge og eventuelt etablere seg eller engasjere seg der, som bedrift i Nord-Norge. Det førte til veldig lite.

Det var atskillig politisk rabalder rundt dette, ikke minst etableringsloven. Først føler jeg jo at når det gjaldt etableringsloven, ble det for mye snilleri, man kviet seg for å si nei. Et av de feltene hvor vi prøvde å si nei den gangen – det var jo på den tiden da det var in å bygge disse svære kjøpesentrene rundt omkring. Vi følte vel at hvis de kunne drive vilt, så ville mye av dette måtte gå overende. Det ble en overinvestering der, og vi prøvde jo å si litt nei. Jeg prøvde endog å si nei til Thon, han godtok ikke det uten videre, men han var litt hevet over loven. Så etableringsloven tror jeg egentlig hadde i beste fall en utsettende virkning. Det meste av det vi sa nei til, kom nok likevel, men kanskje noe senere. Og jeg tror heller ikke at denne lokaliseringsveiledningen, som vi la mye arbeid i, førte til noen dramatiske endringer når det gjaldt overføring av kapital og kompetanse fra sentrale områder til Distrikts-Norge. Så på de områdene skjøt vi ikke blink. Men politisk støy ble det jo.

Bergh: Når det gjelder distriktpolitikken som du førte så aktivt på ditt område, og som du har gjort rede for, var det jo tilsvarende for eksempel innenfor landbruket på 1970-tallet. Du kan si en veldig klar distriktpolitisk dreining der. Var det noen form for samordning og samarbeid?

Aune: Det var ikke det.

Bergh: Det var ikke en næringspolitikk totalt sett med en distriktsdimensjon?

Aune: Det var faktisk atskillig mer samarbeid da vi hadde Nord-Norge-planen. Da var det mye mer diskusjon både på fylkesplan og sentralt mellom departementer som forvaltet biter av dette totalprogrammet. Men utover i perioden og i min politikertid forsvant dessverre mye av det. Eller det forsvant vel nesten helt. Jeg diskuterte aldri med Treholt, for eksempel, som for øvrig var en utrolig detaljist, han kunne jo jammen nesten hver kvadratmeter i dette landet, ja, det var helt utrolig. Men jeg diskuterte aldri noen felles politikk med ham, det var tvert imot, vi hadde kollisjoner, naturlig nok, når det gjaldt utbyggingsarealer som han ville beskytte for landbruket, og som jeg ville ha bygd hus på, for eksempel. Men ellers manglet vi den samordningen.

Bergh: Ja, så det var en sånn svakhet i styringssystemet.

Aune: Ja, det var en svakhet i styringssystemet. Helt opplagt, ja.

Bergh: Den var ikke så påfallende tidligere, er det det du sier?

Aune: Nja, påfallende, nei, det er akkurat bare det jeg sier, at vi fikk den samkjøringen i større grad i hvert fall akkurat i de tiårene vi hadde Nord-Norge-planen. Det tror jeg også hadde mye sammenheng med at det var sterke politikere som satt i sentrale posisjoner. Ulrik Olsen var jo en sterk politiker, og for ikke å snakke om Brofoss, som da fortsatt var finansminister og ble handelsminister, og som var genuint interessert i distriktpolitikk. De klarte å få til noe av denne samkjøringen, tror jeg, mellom departementer, som var helt fraværende da jeg sluttet i Distriktenes utbyggingsfond.

Lange: Det er et spørsmål vi ikke har vært inne på, og det er din rolle som styremedlem i Christiania Bank- og Kreditkasse, og det er mer ut fra det prinsipielle spørsmålet her, spørsmålet med bankdemokratiseringen. Men vi er også interessert i dine synspunkter på hvilken rolle den private banksektoren skulle spille i forhold til Distriktenes utbyggingsfond. For det var jo der du satt samtidig. Men en tiårsperiode ga vel en slags privilegert observasjonspost i alle fall for å se hvordan en storbank i Norge fungerte?

Aune: Nokså skuffende. Det var jo en del av denne demokratiseringsbølgen. Det her var jo samtidig som vi fikk et sterkere bedriftsdemokrati og alt dette, og da skulle vi altså også innføre dette innenfor bankvesenet, som det var mange som mente hadde ganske store styringsmuligheter når det gjaldt utviklingen av det norske samfunnet. Jeg trodde jo absolutt på det og havnet da som statens representant i en av disse storbankene. Og jeg trodde kanskje at jeg ikke skulle bli så opptatt av banken, men av banksystemet, av hvordan vi kunne påvirke det. Men jeg oppdaget jo at jeg etter hvert ble dratt inn i en tenkning om banken, suksessivt. Jeg ga nok en del ondt fra meg i enkelte tilfeller, det gjorde jeg nok, men det er klart at det var et sterkt styre og en sterk administrasjon hvor en stemme ikke telte veldig mye, og hvor vi også hadde en representant for arbeidstakerne, som det vel aldri, når sannheten skal sies, kom et pip fra.

Så det å forandre profilen – jeg husker jo at vi reagerte veldig sterkt da de begynte å komme inn med sånne svære reklameplakater om hvordan man skulle snyte skatt lovlig. Det fikk jeg nå stoppa, da. Men det er det eneste jeg fikk gjort. Så hadde nok han Tor Moursund og jeg, som jo hadde kjent hverandre både fra Tromsø og i studietiden, oss imellom ganske sterke diskusjoner om hva bankenes rolle burde være i utviklingen av samfunnet. Han hevdet

jo helt kategorisk at bankenes rolle var å maksimere overskuddet for eierne, aksjonærene. Det var deres jobb, og det skulle skje innenfor det lovverket som politikerne ga, men holdt de seg innenfor det, så var alt greit. Og jeg hevdet da selvfølgelig at de var så tunge faktorer i utviklingen av samfunnet at de også burde føle det og være med på utviklingen av vårt samfunn i samsvar med de politiske intensjonene. Men der sto vi jo på helt forskjellig side. Konklusjonen blir som sagt at denne bankdemokratiseringen hadde forferdelig liten betydning.

Bergh: Så det du sier, er blant annet at du ble trukket inn i bankens egen tenkning. Du var tidligere i dag inne på et aspekt ved bedriftsdemokratisering at de ansatte kunne bli gisler i en viss forstand. Ble du også indirekte en form for bundet av den andre partens premisser for det hele?

Aune: I hvert fall ikke direkte. Det var helt klart at jeg prøvde å holde min sti så noenlunde ren hele tiden ved å definere min rolle. Men det er klart at jeg måtte jo være med på å diskutere de temaene som ble tatt opp! Og det var mange temaer, for eksempel denne intensjonen om at den skulle bli i første omgang Norges største og senere Skandinavias største bank. Der var jeg jo med på en krangel, selvfølgelig, om det var noen intensjon i seg sjøl å bli stor.

En annen diskusjon som jeg var med på – det synes jeg var en viktig diskusjon, men jeg tapte jo selvfølgelig der òg – og det var storbankenes oppkjøp av mindre banker, blant annet Kredittkassens oppkjøp av Fiskernes Bank i Tromsø. Langt på vei var jeg vel med på at på enkelte områder vil også samfunnet ha behov for sterke banker, det utviklet seg slik at man måtte ha stor kapital og stor kompetanse, vi ble mer og mer internasjonalsert. Men på den andre siden så jeg jo det, og det hadde jeg jo erfaring for, at de veldig mange av mindre distriktsbankene følte et distriktpolitisk engasjement. Og kundene i distriktsbankene, holdt jeg på å si, de møtte kjenninger når de dro i banken. Hadde de problemer og den gamle banksjefen, kunne de gå til banksjefen og diskutere det med ham. I et sånt storsystem følte jeg at dette ville bli borte, og det ble det jo. Så jeg var nokså opptatt av den diskusjonen i stedet for så blindt å skulle spise opp banker. Skulle det ikke gå an å definere hvilke roller de forskjellige skulle ha, og så finne samarbeidsmodeller som knyttet dem sammen? Så det var vel en diskusjon jeg tok opp, men det er klart i banken var jeg et absolutt mindretall, og jeg fikk lite eller ikke noe gehør for det.

Men så var det jo om vi skulle ha en bank i Singapore og en bank i Genève og sånne ting, da ble vi dratt inn i den typen diskusjon, og da ble man jo opptatt av banken mer enn av retningslinjene for bankene i forhold til samfunnet. Så jeg følte vel ikke at det var muligheter innenfor den modellen å få påvirket holdningene i bankene nevneverdig.

Bergh: Men det var så absolutt opprinnelig intensjonen, og det trodde man ganske sterkt på.

Aune: Ja, det var intensjonen, jeg trodde på den sjøl òg. Jeg trodde så absolutt på den sjøl. Akkurat som jeg trodde på at lokaliseringsveiledning skulle bli viktig, eller at omorganisering til direkte valg til fylkestingene skulle bli viktig. Det som kanskje ble tilspisset politisk før det ble gjennomført, det viste seg at det ble ikke riktig slik som vi hadde håpet og tenkt oss.

Lange: Så du høres nesten ut som om du forteller en historie om tapte illusjoner?

Aune: Ja, på mange måter gjør jeg jo det. Samtidig har jeg jo fått lov til å være med på en tid hvor vi har hatt en veldig sterk utvikling, også i den perioden hvor jeg satt i politisk posisjon.

Bergh: Går det an å si noe mer allment om på hvilke områder eller hvor man så å si vant på 1970-tallet, og hvor man så å si tapte?

Aune: Det har jeg nå aldri reflektert så mye over, da. Jeg tror at et av de områdene som var utenfor mitt område, var kriminalpolitikken. Det hadde jo veldig mye med statsrådets egen holdning til en liberalisering av kriminalpolitikken å gjøre. Det tror jeg var et av vinningsområdene. Senere har det jo gått den andre veien, men i den perioden tror jeg nok at hun bidrog sterkt til en liberalisering. Nei, jeg har veldig vanskelig for å finne områder. Jeg følte vel at vi stort sett og i grovt vant med vår politikk. Det gjorde vi, selv om vi kanskje tapte en del slag. Men jeg vil ljugе hvis jeg prøver å si at jeg kan noe mer enn det der.

Lange: Men så sier du, som jeg hører det, at den formende perioden som dere i bestemte posisjoner hadde opplevd, altså krig og tidlig etterkrigstid, på en måte hadde utlevd seg selv som erfaringsgrunnlag for de problemene man sto overfor?

Aune: Ja, jeg tror det, om ikke utlevd, så i hvert fall tror jeg – jeg snakker bare for min egen del – at mange av mine holdninger til mange ting var preget av det jeg hadde opplevd i min

ungdom og under krigen. Kanskje var det at vi var på mange måter for trangsynte, rett og slett, ut fra det. Selvfølgelig, det var akkurat like aktuelt som den gangen å få til sosial utjevning og folk i arbeid, sånne ting, det sto jo fast. Men akkurat å skjelle ut sønnen min fordi han ikke tok vare på sykkelene, for eksempel, det var kanskje ikke så riktig når han var opptatt av folk ute i verden. Det er sånne dreininger.

Lange: Samtidig kan man vel også tenke seg at en bevegelse som har sittet ved makten i så lang tid, på en måte trenger avløsning?

Aune: Ja, det tror jeg òg. Jeg tror faktisk det. Men jeg tror ikke det er så farlig i kongeriket Norge som i mange andre land, fordi vi på så viktige områder har en felles kultur, tross alt. Det er ikke så forferdelig langt fra den delen av venstre og til den delen av høyre som har noen politisk innflytelse, og jeg snakker ikke om situasjonen i dag og hva det kan føre til. Det er jo ikke det, og da tror jeg egentlig at det er sunt hvis man får tilstrekkelig lange perioder til å få gjennomført en politikk sånn noenlunde, at det blir et skille. Jeg tror det altså også er viktig at man får sitte så lenge at man får gjennomført en politikk, og at det ikke bare blir sånn hele tiden å –. Det er jo det jeg synes kanskje er noe av svakheten ved systemet i dag og den velgerflukten man har fra det ene partiet til det andre, at det er veldig vanskelig å få til en god, kontinuerlig politikk på en del områder.

Lange: Så du vil si at det er den sterkeste endringen i politisk kultur– fra en situasjon med større stabilitet til en situasjon med stor flyktighet?

Aune: Ja, jeg tror det. Det ligger vel underliggende bølger her òg, det skal vi jo ikke glemme, altså over fra en solidaritetstenking som vel har forsvunnet mye med velstanden, rett og slett, og til en markedstenking, det er vel langsiktige ting. Men utover det er det klart at det blir veldig mye en tilpasningspolitikk, og hvor man må lukte litt for mye på hva velgerskaren vil ha.

Lange: Ja, da tror jeg vi kan si, hvis ikke du har noen flere spørsmål du –

Aune: Nei, hvis vi har vært igjennom disse områdene, stort sett.

Lange: Så kan vi si at vi takker for en veldig instruktiv og givende samtale. Takk skal du ha.

Eriksen: Tusen takk.

Aune: Ja, jeg vil for min del si at stort sett føler jeg at jeg har snakket banaliteter på områder hvor dere kan mye mer enn meg, det er så.

Lange: Vi kan i alle fall være sikre på at vi vet mer nå enn vi gjorde før du kom.

Aune: Takk for det.